کرێکارانی جیهان یەکگرن!

پێشڕەو

ئۆرگانی کۆمیتەی ناوەندی کۆمەڵە (ڕێکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمونیستی ئێران)

دەورەی دووەهەم- ژمارە ٣٩٠-نیوەی ئەووەڵی خەزەڵوەر١٣٩٦-نوامبری ٢٠١٧ ٢٠١١

سەروتار

بومەلەرزە، داماوی ڕژیم و هاوپشتی جەماوەری

کاتژمێر ٢١ و ٤٨ خولەکی شەوی ٢١ ی مانگی خەزەڵوەری ١٣٩٦، بومەلەرزەیەکی بەهێز بە گوڕی حەوت و دوو دەهوم بە پێوانەی ڕیشتێر، کە بەهێز ترین بومەلەرزەی دنیایە لە ساڵی ٢٠١٧ زاینیدا، بەشێکی بەرین لە کوردستانی ئێران و عێراقی هەژاند. ناوەندی ئەم بومەلەرزەیە شارۆچکەی ئەزگلە لە ئوستانی کرماشان بوو، بەڵام شەپۆلەکەی بەشێکی بەرینی کوردستانی ئێران و عێراقی لەرزاند. نزیك بە دوو ملیۆن کەس کەوتنە ژێر کاریگەری شەپۆلە وێرانگەرەکانی ئەم بومەلەرزەیەوە. ئەگەرچی ڕێژەی زیانەکانی ئەم بومەلەرزەیە هێشتا بە شێوەیەکی وورد روون نەکراوەتەوە، بەڵام باس لە بەسەدان کوژراو، بە هەزاران بریندار دەکرێ و وێرانیەکی بەرین دەبیندرێ.

لە حاڵێکدا کە خەڵکی ناوچە بومەلەرزە لێدراوەکان لە هەمان سەرەتاوە پێویستی خێرایان بە عەمەلیاتی خاك بەرداری بۆ درهێنانەوەی ئازیزانیان بوو لە ژێر داروپەردوودا و ڕزگارکردنی گیانی سەدەمە دیتوان، کردەوەی بە دەستوبرد و خێرای دەویست، ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی ئەوپەڕی داماوی و بێتوانایی خۆی بۆ جارێکی دیکە، لە کاتی کارەساتی لەم چەشنە پێشاندا. تۆرە کۆمەلایەتیەکان و تەنانەت رۆژنامەکانی چاپی تارانیش کە لە لە ژێر تیغی سانسوردا دەر دەچن، پڕن لە دیمەنی زیندووی نیشاندانی ئەو سەر لێشێواوی و داماویەی کاربە دەستانی رژیم.

هەموان دەزانن کە لە عەمەلیاتی ئیمداد و ڕزگار کردندا ٢٤ کاتژمێری سەرەتای دوای بومەلەرزەکە، وەك کاتێکی زێڕین لە ڕزگار کردن چاوی لێدەکرێت. هەرچی زیاتر بەسەر کاتی زێڕیندا تێپەڕێت ئەگەری بە زیندویی مانەوەی کەسانی ژێر داروپەردووەکە کەمتر دەبێتەوە. جا لەبەر ئەوەیەکە چرکەکانیش لە عەمەلیاتی یارمەتی گەیاندن و ڕزگار کردندا چارەنووس سازن. هەر بۆیە یەکێك لە هۆکارەکانی زیاتربوونی خەسارەتی گیانی، لە بومەلەرزەی ئوستانی کرماشاندا بە هێواشی جوڵانەوەی ناوەندە حکومەتییەکان بووە بۆ ڕزگار کردنی خەڵك. لەوەها کاتێکدا ئەگەر نەریتی ئینسان دۆستیو هەستی هاحەمی و هاوپشتی بە هێز لە ناو جەماوەردا، کە بە تایبەت لەم جۆرە کاتانەدا خۆی نیشان دەدات و دەچن بە هانای یەکترەوە، نەبێت، ئاسەواری وێرانگەری کارەساتەکە دوو هێندە ئەبێت.

لە وڵاتێکی وەك ئێران کە لەسەر هێڵی بومەلەرزیە و هەر چەند ساڵ جارێك دەبێتە قوربانگای بە هەزاران ئینسان. زۆربەی ماڵەکانی خەڵکی هەژار و کەم داهات روخەك و ناقایمن و توانایی خۆڕاگرییان لە بەرانبەر رووداوە سروشتیەکان و لەوانە بومەلەرزەدا نییە. بیناکانی ناسراو بە « تەرحی مەسکەنی مێهر» کە بە ملیارد دۆلاریان تێدا هەزینە کراوە، پرۆژەکەی بە پارەی خودی خەڵك، بەڵام لە لایەن دەوڵەتەوە بەریەوەچۆە و قەرار بوو کە ئەو ئیمکانە بە خەڵکی کەم داهات بدات تا ببنە خاوەنی سەرپەنایەکی ئەمرۆیی، هەروەك پێش بینی دەکرا، لەم یەکەم رووداوی سروشتیدا، بەم شێوە پڕ کارەساتە تاقی کرانەوە.

بومەلەرزە بەڵایەکی وێرانگەری سروشتیە. بەڵام ئەم بەڵایەش لە ئێرانی ژێر دەسەڵاتی ڕژیمی ئیسلامیدا بە چەند قات کارەساتبارترە. ئاسەوارەکانی ئەم روداوە تا ئاستێکی باڵا دەکرێ کەم بکرێتەوە. ئەو ماڵانەی کە زۆربەی خەڵك لەواندا ئەژین ناقایم و روخەکن و بە کەرەسەی بیناسازی نا ستاندارد و بە بێ کۆنترۆڵ و چاودێری جیدی دروستکراون. ساڵانێکە کە خەڵك سکاڵایان لە شێوەی بیناکردنی پرۆژەی مەسکەنی میهر هەیە و کەس گوێیان بۆ ناگرێ. هەموان دەزانن کە پارەی خەڵکیان قووت داوە و بە کەرەسەی هەرزان بایی و نا ستاندارد، و بە پەلە پێکەوەنراون. ڕادەی وێرانی بیناکانی ئەم پرۆژەیە تەنانەت لەگەڵ ڕێژەی خەسارەتی بینا بساز بفرۆشەکانیشدا کە لە لایەن قازانج پەرستانەوە دروست دەکرێن، شیاوی بەراورد کردن نییە.

ئەو خەڵکە هەژارەی کە لەم جۆرە بینایانەدا دەژین، قوربانیانی بەردەوامی ئەم جۆرە بەڵا سروشتیانەن. لە وڵاتێکدا

ل٢

سیناریۆیەک کە بۆنی شەڕ و خوێنی لێدێت!

ل٢

تێپەڕبوونی سەد ساڵ بەسەر بەیانیەی بالفور دا

ل٣

لە یادی سەدەمین ساڵی شۆڕشی کرێکاری ئۆکتۆبردا

ل٦

سێزدەی خەزەڵوەر بە ڕیوایەتی شۆڕش و دژی شۆڕش

ل٨

بەرەو لووتکەی ئاوات! فەرەیدوون نازری

ل٥

وتوویژ لەگەڵ عەلی ئەشرەفی دەروێشیان

لە فارسیەوە: سەعید ئەمانی

ل ٤

پێشڕەو

دەورەی دووەهەم- ژمارە ٣٩٠-نیوەی ئەووەلی خەزەڵوەر١٣٩٦-نوامبری ٢٠١٧

درێژەی سەروتار

کە لەسەر دەریایەك لە سەروەتی سروشتی ڕۆنیشتوە، بۆچی دەبێ خەڵك لە دێهاتەکان و لە پەراوێزی شارەکان لەماڵی قوڕینەدا بژین؟ بە سەرفکردنی بەشێك لەو بە ملیارد دۆلارەی کە ساڵانە سەرفی ئاژاوەگێری لە دەرەوەی وڵات و سەرفی سیاسەتی سەرکوتگەرانە لە نیوخۆی وڵاتدا دەکرێن، دەکرێت هەموو ساڵێك بەشێك لەم وڵاتەی وەها پێ ئاوەدان بکرێتەوە لە بەرانبەر بەڵا سروشتیەکاندا خۆڕاگر بێت.
لە وڵاتێکی وەك ئێراندا، سەروەت و داهاتی سەرفی تەیار کردنی هێزی سەرکوتگەر، پرۆژە ئەتۆمیی، دەزگای تەبلیغاتی، شەڕە وێرانگەرە ناوچەییەکان و هەزینەی دامەزراندنی بە سەدان هەزار ئاخوندی بۆ پەرەدان بە جەهل و خورافەی مەزهەبی دەکرێ، لە وڵاتێکی وەك ئێران کە هێزی کاری بەرهەمهێنەری دەیان ملیۆن ئینسانی کرێکار و زەحمەتکێش کە خوڵقێنەری سەرجەم سەروەت و نیعمەتی ئەو کۆمەڵگایەن دەچێتە خزمەت کەڵکە کردنی سەرمایەی تاقمێك سەرمایەدار و بەهێز کردنی دەوڵەتی پشتیوانیانەوە، ئەگەر تەنانەت بەش]کی ئەمانە لەدژی هەژاری و بۆ دابین کردنی مەسکەنی گونجاو تەرخان بکرێ، زیانەکانی ئەم ڕووداوە سروشتیانە بە شێوەیەکی بەرچاو کەم دەبنەوە. ئەگەرچی ڕوودانی بومەلەرزە ڕووداوێکی سروشتییە، بەڵام ئاستی تەلەفات و پێکهاتەی چینایەتی تەلەفاتێك کە لێی دەکەوێتەوە و دواهاتەکانی مۆری کۆمەڵگایەکی چینایەتی پێوەیە. هەموان بە یەکسان لەم ڕووداوە سروشتیە زیان نابینن. ئەوە خەلکی هەژار و کەم داهاتن کە بەردەوام دەبنە قوربانی ریزی ئەکەمی ئەم ڕووداوانە.
بەڵام لەحاڵێکدا کە خەڵکی ناوچە بومەلەرزە لێدراوەکان زۆر لە کەم کاری ناوەندە حکومەتییەکان توڕەن و ئەوە بە کردارێکی دژی ئینسانی لەدژی خۆیان دەزانن، بەڵام خەڵکی کوردستان گەلێك دیمەنی شکۆداریان لە هاوپشتی ئینسانی لەگەڵ سەدەمە دیتوان و ئاوارەکانی ئەم ڕووداوە پێشاندا. خەڵکی شار و ناوچە جۆراوجۆرەکانی کوردستان بە شێوەیەکی بەرین لە کاری یەرمەتی گەیاندندا بۆ بومەلەرزە لێدراوان و ئاوارەکانی ئەم ڕووداوە بەشداریان کرد. جەماوەری خەڵك دەستە دەستە بە هەر توانایی و ئیمکاناتێك کە لەبەر دەستیاندا بووە کەلوپەلی پێویستیان کۆکردۆتەوە و بە تیمی تایبەتدا بەرێیان کردون بۆ لێقەوماوانی ئەو ڕووداوە. هەرچەند لە زۆر حاڵەتدا مەئمورانی ڕژیم بەریان بە تێپەڕ بوونی ماشێنەکانی هەڵگری یارمەتییە ئینسانییەکان گرتووە، بەڵام یارمەتیدەرانی خەڵکی لە مەسیرێکی دیکەوە یارمەتییەکانی خۆیان گەیاندۆتە سەدەمە دیتوان. سازماندانی تیمەکانی کۆکردنەوەی یارمەتی و ناردنیان بۆ ئاوارەکانی بومەلەرزەی ئوستانی کرماشان و پێشوازی خەڵك لەم حەرەکەتە ئینسانییە زەرفیەتێکی بەرز کە لە بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کوردستاندا هەیە پیشان ئەدات. با ئەم زەرفیەتانە بەهێزتر بکەین. ئێمە هاوخەمی خۆمان بۆ خەڵکی سەدەمە دیتو لە کوردستانی ئێران و عێراق دەردەبڕین و هیوای چاك بونەوەی هەرچی خێراتر بۆ برینداەرکان دەخوازین.

***

سیناریۆیەک کە بۆنی شەڕ و خوێنی لێدێت!

لەم ڕۆژانەی دواییدا هێندێك لە کردار و تەبلیغاتی جەنگی سەرانی حکومەتی عەرەبستانی سعودی لەدژی کۆماری ئیسلامیی، نیگەرانی بەرپا بوونی شەڕێکی تر لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا پەرە پێئەدات. ئەم نیگەرانیانە دوای ئەوە زیاتر بوون کە ڕۆژی شەممە ١٣ی مانگی خەزەڵوەر بەرابەر لەگەڵ ٤ی نۆوامبر ڕاگەیەنرەکانی عەرەبستان ڕایانگەیاند کە پەدافەندی هێزی هەوایی ئەو وڵاتە مووشەکێکی دوور هاوێژی لە نزیك فڕۆکەخانەی ڕیاز لەبەین بردووە. دوای ڕاگەیاندنی ئەم هەواڵە محەممەد بن سەلمان، وەلیعەهدی عەرەبستان لە وتووێژێکی تەلەفونیدا لەگەڵ وەزیری دەرەوەی بریتانیا، ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی بە هۆکاری کرداری ڕاستەوخۆ لەدژی وڵاتەکەی ناساندووە و وتوویەتی، "کرداری ڕژیمی حاکم لە ئێران سەبارەت بە تەیار کردنی مووشەکی حووسیەکان لە یەمەن دەتوانێ وەك کردارێکی جەنگی چاوی لێبکرێت."دونالد ترامپ" یش ڕۆژی یەکشەممە، هاویشتنی مووشەك لە یەمەنەوە بەرەو عەرەبستانی، بە کاری ڕژیمی ئیسلامیی ئێران زانی و وتی کە سیستمە دژی مووشەکییەکانی ئەمریکایی جێگیر لە عەرەبستانی سعودی ئەو مووشەکەی خستووەتە خوارێ. بەشوێن ئەودا هاوپەیمانێتی ژێر ڕێبەریی عەرەبستان ڕۆژی دووشەممە ١٥ی مانگی خەزەڵوەر لە ڕاگەیاندنێکدا " دەور و نەخشی ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێرانی لە پێوەند لەگەڵ هاویشتنی ئەو مووشەکەدا بە " کردارێکی هێرش کارانەی ڕوونی نیزامی لێکدایەوە کە دەکرێ بە کردارێکی جەنگی لەدژی پاشایەتی عەرەبستانی سعودی دابندرێت." " فەرماندەیی ئیئتیلاف هەروەها جەخت دەکاتەوە کە پاشایەتی عەرەبستان مافی وڵامدانەوەی بە ئێرانی لەهەر کات و بە هەر شێوەیەکی گونجاوی هەیە."
بەشوێن هەڵوێست گرتنەکانی عەرەبستان و هاوپەیمانێتی ژێر فەرمانی، محەممەد جەواد زەریف، وەزیری دەرەوەی ڕژیمی ئیسلامیی ئێران وێڕای ڕەد کردنەوەی ئەم ئیدیعایانە، هەڵسوکەوتی دەوڵەتی عەرەبستانی بە هەڕەشە بۆ مەترسی ڕوودانی شەڕ لە کەنداوی فارس دا زانی. محەممەدعەلی جەعفەری، فەرماندەی سپای پاسدارانیش، ئیدیعاکانی سەرانی عەرەبستان و سەرۆك کۆماری ئەمریکای وەدرۆ خستەوە و وتی:" کە ئیمکانی گوازرانەوەی مووشەك لە ئێرانەوە بۆ یەمەن بوونی نییە". بە شوێن هەڕەشەکانی دەوڵەتی عەرەبستاندا، کاربەدەستانی ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی تەنیا کارێکی کردوویانە ڕەد کردنەوەی ئیدیعاکان نەبووە، بەڵکوو دادستانی تارانیش ڕۆژنامەی کەیهانی لەبەر بڵاو کردنەوەی بابەتی هەڵخڕێنەر کە سەبارەت بە هێرشی مووشەکی بۆسەر عەرەبستانی سعودی نووسیبوو وە لەبەر " سەرنج نەدان بە ڕەچاو کردنی ئەمنییەت و بەرژەوەندییە نەتەوەییەکان" بۆ ماوەی دوو ڕۆژ ڕاگرت. ڕۆژنامەی کەیهان ڕۆژی دووشەممە لە بابەتێکدا نووسیبوی" ئێستا ئەوە ئەنسارۆڵڵا و شۆڕشگێرانی یەمەنن کە دیاری دەکەن دەبێ کوێ بدرێتەبەر مووشەکی دوور هاوێژ؛ ڕەنگە ڕیاز، جەددە، تائیف و ئارامکۆ ئامانجی دواتر بێت و یان ڕەنگە ئەنسارۆڵڵا نوکی مووشەکەکانی وەرگێڕێ بەرەو بەندەری شوشەیی تەڕو تەمیزی دوبەی". بەپێی ڕاپۆرتی هەواڵنێرییە حکومەتییەکان دادستانی تاران ڕۆژنامەی کەیهانی لەبەر شکایەتی شوڕای ئەمنییەتی نەتەوەیی ڕاگرتووە.
توند بوونەوەی ئەم ناکۆکیانەی نێوان عەرەنستان و ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی هاوکات بووە لەگەڵ دەست لەکار کێشانەوەی سەعد حەریری سەرۆك وەزیری لوبنان. دوا نیوەڕۆی ڕۆژی شەممە ١٣ی مانگی خەزەڵوەر، سەعد حەریری لە حاڵێکدا کە چووبوو بۆ عەرەبستان دەست لەکار کێشانەی خۆی لە سەرۆك وەزیری لوبنان ڕاگەیاند. ئەو لە وتارێکدا ئیستعفاکەی بە دەربڕینی نیگەرانی سەبارەت بە نائەمنی گیانی خۆی، ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی بە هۆکاری دەست تێوەردان لە کاروباری لوبناندا ناساند.
دەست لەکار کێشانەوەی سەرۆك وەزیری لوبنان کە بێ گومان لەژێر گوشار و بەپێی نەخشەی دەوڵەتی عەرەبستانی سعودی و لە بەرانبەرکێ لەگەڵ مێحوەری حیزبوڵڵا ، سووریيە و ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران ئەنجام دراوە ئەم پرسیارە دێنێتە ئاراوە، کە ئایا ئیستعفای حەریری سەرەتایەکە بۆ ئەوەی لوبنانیش ببێتە مەیدانی شەڕێکی نیابەتی هێزە کۆنەپەرستەکانی عەرەبستانی سعودی و ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی لە ڕێگای هاوپەیمانەکانیانەوە؟ ئایا دوای شەڕە نیابەتیەکان لە سووریيە، عێراق و یەمەن و کوشتار و ئاوارە بوونی خەڵکی ئەم وڵاتانە، ئەمجار نۆرەی خەڵکی لوبنانە کە ببنە قوربانی ئاگر بارانی دەوڵەتی ئیسرائیل و شەڕی وێرانگەری حکومەتە سەرمایەداریە ئیسلامییەکانی عەرەبستانی سعودی و ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە خاکی خۆیاندا؟ ئایا دەوڵەتی عەرەبستان بە توند کردنەوەی ئەم ناکۆکیانە و گەورە کردنەوەی ڕۆڵی ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی لە قەیرانی یەمەن و سووریيەدا دەیەوێ پێی ئەمریکا بکێشێتە بەرەو ڕووبەڕووبوونەیەکی ڕاستەوخۆی نیزامی لەگەڵ ئەم ڕژیمە لە ئاستی ناوچەکەدا؟ ئەگەرچی لەم سیناریۆیانەدا بۆنی شەڕ و خوێن بەر لوت دەکەوێ، بەڵام بارودۆخی پڕ لە ئاڵوگۆڕ و مەوقعیەتی لە حاڵی گوزاری ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، ئەو قەیرانە قوڵە ئابووری و حکومەتیانەی کە ڕژیمی عەرەبستانی سعودی و کۆماری ئیسلامیی لە ئاستی نیوخۆیی و لە ئاستی ناوچەکەدا لەگەڵی دەستەویەخەن و لە لایەکی دیکەوە هەوڵی دەوڵەتی ئەمریکا بۆ بە دەست هێنانەوەی مەوقعیەتێك کە بۆتە بەشێك لە مێژوو، ئەگەری ڕوودانی ئەم سیناریۆیەی زیاتر کردووە. ڕوودانی سیناریۆی بەرەو ڕووبوونەوەی ڕاستەخۆی ئەمریکا لەگەڵ ڕژیمی ئیسلامیی هەرچەند بە هۆی ئەو فاکتۆڕ و کۆسپانەی لەسەر ڕێدا هەن لاواز دەبیندرێت، بەڵام بە ل٣

پێشڕەو

دەورەی دووەهەم- ژمارە ٣٩٠-نیوەی ئەووەلی خەزەڵوەر١٣٩٦-نوامبری ٢٠١٧

درێژەی ل ٢

سەرنجدان بە ئاستێکی کارەساتبار کە ڕوودانی ئەم سیناریۆیە دەتوانێ بە دوای خۆیدا بێنێ لە ئێستاوە هەستیاری سەرجەم هێزە شۆشگێڕەکان، و ئینسانە ئازادیخوازەکان دەخوازێت.

بەشوێن توند بوونەوەی ناکۆکییەکانی نێوان ڕژیمی کۆماری ئیسلامی و عەرەبستانی سعودی بە پێچەوانەی هەڵوێست گرتنی ئەمریکا، فدریکا موگرینی، بەرەپرسی سیاسەتی دەرەوەی یەکێتیی ئۆرووپا ڕۆژی سێشەممە ١٦ی مانگی خەزەڵوەر بەرابەر لەگەڵ ٧ ی نۆوامبر لە دیدار لەگەڵ کاربەدەستانی ئەمریکایی لە واشنگتۆن وتی کە ناکۆکی ئێستای ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە نێوان عەرەبستان و ئێراندا دەتوانێ دواهاتی گەلێك مەترسیداری بەدواوە بێت. ئەو جەختیکردەوە " ناکۆکی ئێستا لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا دەکرێ کاریگەری واوەتری لەو ناوچەیە هەبێت و بیتەنێتەوە بۆ دەرەوەی ناوچەکەش." ئەم هەڵوێست گرتنەی یەکێتیی ئۆرووپا، دژایەتی دەوڵەتی تورکییە وەك هاوپەیمانی ئەمریکا لە ناتۆدا و دژایەتی دەوڵەتی رووسییە لەگەڵ ئیجرای وەها سیناریۆیەك، دەتوانێ بەرەو پێش چوونی نەخشەی دەوڵەتی عەرەبستان و هاوپەیمانە ناوچەییەکانی بۆ ڕاکێشانی ئەمریکا بۆ نێو بەرەوڕوو بوونەوەیەکی ڕاستەوخۆی نیزامی لەگەڵ ئێران توشی کۆسپی جیدی بکات. بێجگە لەوانە نە ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی و نە هیچ ڕژیمێکی دیکە تەنیا بە هێرشی ئاسمانی سنووردار بۆسەر چەند لەنگەرگا و دامەزراوەی نیزامی ناڕووخێت، ڕەنگە ڕژیمی ئیسلامیی بە نێعمەتی چەند هێرشی سنوورداری هەوایی گیانێکی تازەی وەربێتەوە. ئەگەر قەرارە شەڕێکی فەرسایشی و بە تەواو ماناش ڕوو بدات، ئەمریکا ناتوانی تەنیا بە پشت بەستن بە هێزی پیادە نیزامی هاوپەیمانەکانی لە ناوچەکە بەرەو پێشی بەرێت. لە وەها شەڕێکدا بە ناچار بابەتی گیانی سەربازانی ئەمریکایی و هەزینەی قورسی مادیش دێتە گۆڕێ، شەڕێك کە ئەمریکا بە هاسانی ناتوانێ هەزینە قورسەکەی دابین بکات. ئەگەری ئەوەی کە تەڕاحانی سیاسەتی دەرەوەی ئەمریکا ڕازی بن بە وەها شەڕێك گەلێك لاوازە. ئەگەرچی لە جەریانی ناکۆکییەکانی ئەم دواییەدا ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی وادیار بوو کە ترسی لێنیشتوە و لە پێگەیەکی بە تەواوی دیفاعیدا بوو، بەڵام گومانی تێدا نییە کە ڕژیمی کۆماری ئیسلامیی بە سیاسەتە کۆنەپەرستانەکانی و دخاڵەتگەری وەك پایەکی سەرەکی بارودۆخی مەترسیداری ئێستا بە حیساب دێت. سیاسەتی گشت لایەنەکانی دەرگیر لەم ناکۆکیانەدا ماهیەتی سەرمایەدارانە و کۆنەپەرستانەی هەیە و لە دژایەتی لەگەڵ بەرژەوەندی خەڵکی ناوچەکە دان. لە بەرانبەر ئەم سیناریۆ کارەسات بارانەدا کە هێزە سەرمایەداریە ناوچەیی و جیهانییەکان لە ڕقابەت بۆ دەستەبەر کردنی پێگەیەکی بانتر لە نەزمی داهاتووی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، خستویانەتە بەردەم خەڵکی ستەم دیتوی ئەم ناوچەیەوە، تەنیا بە هاتنە مەیدانی بەهێزی بزوتنەوەی کرێکاری و جەماوەری ئازاردیخواز و هێزە پێشڕەوە و شۆڕشگێڕەکان لە وڵاتانی ناوچەکە دایە کە دەکرێ داهاتویەکی بە دوور لە شەڕ و خوێن ڕشتن و ڕزگاریدەر بۆ خەڵکی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دیاری بکرێت.

تێپەڕبوونی سەد ساڵ بەسەر بەیانیەی بالفور دا

ڕۆژی پێنجشەممە ٢ ی مانگی نوامبر، ١١ی مانگی خەزەڵوەر سەد ساڵ بەسەر بڵاو بوونەوەی بەیانیەی بالفور دا تێپەڕی. بەیانیەیەك کە لە ٢ ی نوامبری ١٩١٧ دا لە لایەن ئارتور جەیمز بالفور وەزیری دەرەوەی بریتانیا ڕوو بە والتر روتشیلد نوێنەری مەجلیسی بریتانیا و خاوەن بانکی بە ناوبانگەوە نێردرا. ئەم بەیانیەیە ڕەزامەندی بریتانیا بۆ " دروست کردنی خانەی میللی بۆ یەهودیەکانی لە سەرزەوی فەلەستین"ی تێدا هاتبوو. ئەم بەیانیەیە یەکەم بەردی بناغەی دامەزراندنی وڵاتی ئیسرایل و هاوکات بەردی بناغەی شکڵ گرتنی تراژیدیەکی مێژوویی و ئینسانی لەدژی نەتەوەی فەلەستین بوو. هەرچەند کە لەم بەیانیەدا باس لە " دروست کرانی ماڵی نەتەوەیی بۆ یەهودیەکان" نەکراوە بەڵام لە هەمان ساڵەکانی کۆتایی سەدەی نۆزدەوە گرایشاتی ڕاست و دژی یەهودی لە زۆربەی حاڵەتەکاندا خاڵی دەست پێکی خۆیان ڕزگار بوون لە " شەڕی" یەهودیەکاندا ئەبینی. لەخۆڕا نییە کە لە یەکەم کۆنفرانسی یەهودیەکان لە ساڵی ١٨٩٨ لە شاری بال ی سوئێد بابەتی دروست کردنی دەوڵەتی یەهود دەبێتە یەکێك لە باسە سەرەکیەکانی کۆنفرانسەکە و باس لە هێندێك شوێنی وەك ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، روسیە، هێندێك لە وڵاتانی ئەمریکای لاتین و ئۆگاندا دەکرێت وەك ئەو جێگایانەی دەکرێت دەوڵەتی یەهودیان تێدا دروست بکرێت. بەڵام زیاتر لە گشتیان گەڕانەوە بۆ فەلەستین بە ئاماژە بە ڕیوایاتی مەزهەبی تەوڕات واتە نیشتەجێ بوون لە داوێنی گێوی سەهیون لە نەزەردا بوو. لە ڕاستیدا وشەی سەهیونیزم بە واتای گەڕانەوە بۆ سەهیون لێرەوە سەرچاوە دگرێت. دەوترێت " سەرزەمینێك بوونی هەیە کە خەڵکی تێدا نییە و خەڵکێکیش هەن کە سەرزەمینیان نییە." ئەم ڕستەیە گەورە ترین تەقەلوبی تاریخییە کە بنەمای فکریی و مادی گواستنەوەی یەهودیەکان بۆ فەلەستین ئامادە دەکات. دوای ئەو کۆنفرانسە " ئاژانسی یەهودیەکان" پێك دێت کە ئەرکەکەی ئامادەکاری لۆجستیکی بۆ گواستنەوەی یەهودیەکانە بۆ فەلەستین. ' ئاژانسی یەهودیەکان" لە گشت ئیمکاناتێك بۆ گواستنەوەی یەهودیەکان کەڵك وەردەرێت. تەبلیغاتی بەرینی کۆکردنەوەی یارمەتی دارایی تەنانەت لەو مەسیحیانەی کە خوازیاری ڕزگار بوون لە " شەڕی" یەهودن گرتویەتی تا هەڕەشە و تەنانەت لەسەر بنەمای مێژوویی، ئاگردانی کەنیسەکانی یەهودی لە وڵاتانی جۆراو جۆر ڕەچاو دەکرێن تا گەڕانەوە بۆ فەلەستین وەك تاکە بەدیل بخرێتە بەردەمیان.
لەم ڕەوتەدایە کە جەریانی سەهیونیستی وەك مەیلێکی سەرەکی شکڵ دەگرێت کە لەسەر بنەمای ئیدئۆلۆژیەکی ڕەگەزپەرستانەیە. هێرتسل وەك یەکێك لە دامەزرێنەرانی بزوتنەوەی سەهیونیستی ڕوو بە ئورووپاییەکان ئەڵێ:" ئێمە وەك دیوارێکی پاراستن بۆ ئوروپا دەجوڵێینەوە. دیوارێك کە ئەرکەکەی پارێزگارییە لە فەرهەنگی ئورووپایی لە بەرانبەر بەربەریەتی ئاسیاییەدا دەبێت".
لە ساڵەکانی یەکەمی سەدەی بیستدا بۆ گەلێك لە خەڵك ئاشکرا بوو کە دنیا بەرەو دابەش بوونی ناوچەی نفوز دەچێتە پێش و بەم شێوەیەش هیوای " ئاژانسی یەهودیەکان" لەسەر ئەو ئاڵوگۆڕانە بوو کە ڕەوتی ئەم دابەش بوونە سەرلەنوێیە بە قازانجی گوازرانەوەیان بۆ فەلەستین و دروست کردنی دەوڵەتی ئیسرایل، لە حاڵی شکڵ گرتندا بوو.
دەوڵەتی بریتانیا هەڵبەت ئامانجی گرنگتری دیکەشی لە سەردا هەبوو لەوانە خستنە ژێر گوشاری دەوڵەتی ئەمریکا لە لایەن یەهودیەکانەوە بۆ چوونە نێو شەڕەوە و هاوکات دروست کردنی دەوڵەتێك لە ناوچەیەکدا کە ڕێگای تێپەڕینی دەریایی بۆ ئامانجی بریتانیا بەرەو موستەعمەرەکەی هێند دەکردەوە. دەستپێکی شەڕی جیهانی و ئەگەری لێك هەڵوەشانی ئیمپراتۆڕی عوسمانی، قەراردادی سایکس- پیکۆ لە نێوان فەڕانسە و بریتانیا لە ساڵی ١٩١٦ بۆ دابەش کردنی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و لە کۆتاییدا قیومیەتی بریتانیا بەسەر فەلەستیندا ئەو بارودۆخە گۆڕاوە بوون کە پێویستی بەیانیەی بالفۆر و بە کرداری کردنی دەردەبڕی. تێك شکاندنی هێڵی بەرەی

فەلەستینی دەوڵەتی عەسمانی و داگیرکردنی نیزامی فەلەستین لە لایەن هیزەکانی بریتانیاوە لە ڕۆژی ٣٠ ئۆکتۆبری ١٩١٧ ئەو ڕۆژەیە کە مەجلیسی بریتانیا بەیانیەی بالفوری تێدا پەسند کرد کە دوو ڕۆژ دواتری ڕوو بە واڵتێر روتشیلد بڵاو دەکرێتەوە.
لەگەڵ کۆتایی هاتنی شەڕ لە ڕوانگەی بریتانیا و ئاژانسی یەهودیەکانەوە، کاتی ئەوە بوو کە هەنگاوی بەرز بۆ " دروست کردنی ماڵی نەتەوەیی یەهودیەکان لە سەرزەمینی فەلەستین" هەڵبگیرێت. لەم نێوانەدا هەڵبەت بابەتێك کە هیچ حیسابێکی بۆ نەدەکرا چارەنووسی بە ملیۆن خەڵکێك بوو کە لە فەلەستین دەژیان. بەڵام خۆڕاگری لێبڕاوانەی خەڵکی فەلەستین بەربەستێك بوو لەبەردەم بەکردەوە دەرهاتنی " ماڵی یەهودیەکان" لە کورت ماوەدا. لە ڕاستیدا ساڵەکانی ١٩٢٠ تا ١٩٣٦ ساڵی چەندین شۆڕش و مانگرتنی خەڵکی فەلەستین لەدژی حاکمیەتی بەریتانیا و مهاجرەتی یەهودیەکان بۆ فەلەستینە. هێندێك لەم مانگرتنانە لەوانە لە ساڵی ١٩٢٦ بۆ ماوەی ٦ مانگ درێژەی کێشا. دەوڵەتی بریتانیا بۆ تێکشکاندنی خۆڕاگریی دانیشتوانی فەلەستین، یارمەتی بێ دریغی بۆ دروست بوونی سازمانە نیزامیە تیرۆریستیە سەهیونیستیەکان خستە بەردەستیان. بەپێی دەستورالعەمەلەکانی حاکمی بریتانیایی فەلەستین، هەڵگرتنی چەکی سارد و گەرم بۆ فەلەستینیەکان قەدەغە کرا و بە پێچوانە گورووپە سەهیونیستیەکان ئیجازەیان پیدرا کە تەیار بە چەکی سارد و گەرم بن. چالاکیە سەرکوت گەرانەکانی ئەم گورووپە نیزامی – تیرۆریستیانە، ناڕەزایەتی بەرینی لە دنیای عەرەبدا و شەپۆلی کۆچبەری یەهودیەکانی تا ساڵی ١٩٤٧ بوو بە هۆی ئەوەی کە پلانی دابەش بوونی ئەم سەرزەویە لەنێوان یەهودیەکان و فەلەستینیەکاندا لە لایەن سازمانی ملەلەوە تەرح کرا. لەگەڵ ئەوەی کە یەهودیەکان ٣٣/٦ ی دانیشتوانیان پێکدەهێنا ٥٦/٤ لە سەرزەمین و فەلەستینیەکان کە ٦٦/٤ لە دانیشتوانیان پێکدێنا تەنیا ٤٣/٦ لە سەرزەمینەکانیان پێدرا. ڕاگەیەندرانی بەڕەسمی پێکهاتنی دەوڵەتی ئیسرایل لە ساڵی ١٩٤٨ خاڵی کۆتایی لەسەر بە کرداری بوونی بەیانیەی بالفور دانا. لەم تاریخە بەدواوە فەلستینیەکان لەگەڵ دەوڵەتێکی سەرکوتگەردا بەرەو ڕوو بوون کە لە قامەتی دەوڵەتێکدا هەم وەك قەڵای قایمی پاراستنی بەرژەوەندی ئیمپڕیالیستیەکانی ڕۆژئاوا لە ناوچەکەدا وهەم وەك دەوڵەتێکی ڕەگەز پەرست، پاکسازی قەومی بەرەو پێش بردوە.
ئەوەی کە ئێستا بۆ فەلستینیەکان ماوەتەوە تەنانەت کەمترە لە ١٨ لەسەدی ئەو ناوچانەی کە بەپێی تەرەکەی سازمانی ملەل لە ساڵی ١٩٤٧ دا دەبوو بخرێتە ئیختیار فەلەستینیەکانەوە. تازە ئەم بڕەش لە ڕێگای کولۆنیە یەهودی نشینەکانەوە و دیواری دروست کراو لە یەکتر جیا کراونەتەوە. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەوە گومانێکی پوچە ئەگەر مێژووی خەبات و خۆڕاگری نەتەوەی فەلەستین بۆ دیاری کردنی چارەنووسی لەبەرچاو نەگیرێت. ئەوەی کە بە ڕاشکاوی دەتوانین بڵێین ئەوەیە کە نە گەندەڵی حاکم بەسەر دەوڵەتی خۆ بەڕێوەبەری مەحمود عەباس لە لێوارەی ڕۆژئاوا و نە حاکمیەتی ڕەوتی کۆنەپەرستی حەماس لە لێوارەی غەزە، هیچکامیان نوێنەری خەبات و خۆڕاگری قارەمانانەی ئەم نەتەوەیە نین. جیاوازی و دووری ونزیکی ئەوان بە یەکەوە و ئەوەی کە ڕۆژێك بەر لە سەدەمین ساڵگەردی بەیانیەی بالفور، حەماس حاکمیەتی غەزەی دایەوە دەست دەوڵەتی خۆ بەڕیوەبەر، هەرچەند کە دەتوانی کەمێك لە ئێش و ئازارەکانی خەڵکی گرفتار لە زیندانی گەورەی غەزەدا کەم بکاتەوە بەڵام خاڵی کۆتایی دانان لەسەر ئەم تراژیدیە سەد ساڵەیە تەنیا و تەنیا لە گرەوی خۆڕاگری و خەباتی خەڵکی فەلەستین و دیفاعی بەرەی ئینسانیەتی پێشکەوتن خواز و شۆڕشگێر دایە لە مەسلەی ڕەوای ئەم خەڵکە.

***

پێشڕەو
دەورەی دووەهەم- ژمارە ٣٩٠-نیوەی ئەووەڵی خەزەڵوەر١٣٩٦-نوامبری ٢٠١٧

ئەم وتووێژە ڕێکەوتی ١٣٧٥/٥/٢٢ ی هەتاوی ئەنجام دراوە، لەگەڵ ئەوەی زیاتر ٢١ ساڵی بەسەر دا تێپەڕیوە بەڵام ئێستاش زۆر لە قسە و باسەکان هەر تازەن و شیاوی دیسان گوێ لێگرتنەوەن.

وتووێژ لەگەڵ عەلی ئەشرەفی دەروێشیان

لە فارسیەوە: سەعید ئەمانی

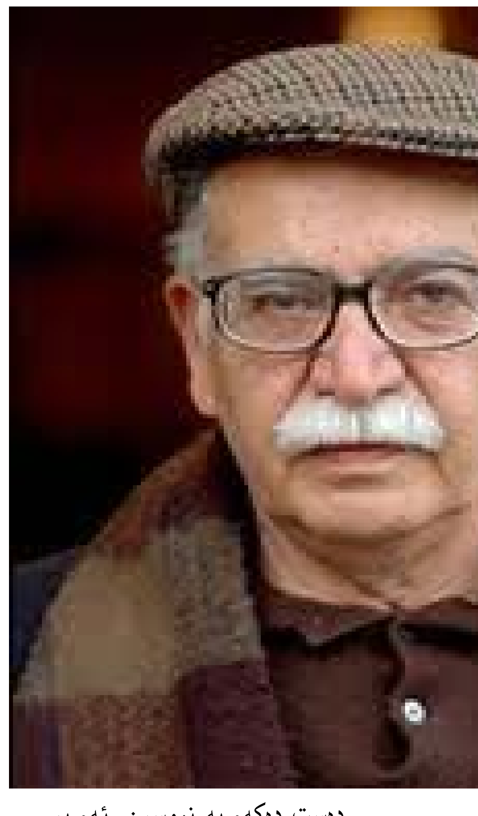

من هەمان شەریفی" ساڵە هەوریەکان "م

پرسیار: چۆن بویتە نووسەر ؟

وڵام: بە ڕێکەوت، لە ساڵی سێی ناوەندی (کە دەکاتە ساڵی یەکەمی دواناوەندی ئێستا) ئینشایەکم نووسی و بەتوندی تەشویق کرام. ئەمە بوارێکی ڕەخساند تا پەی بە توانایی خۆم لە نووسین دا ببەم. بەڵام تا سی ساڵەگی شتێکم چاپ نەکرد. لە زانکۆ و کۆلێژی باڵا (دانشسەرایعالی) بە هۆی ئاشنایی لەگەڵ جەلال ئال ئەحمەد، دکتور ئەمیر حسێن ئاریانپور و دواتر لەگەڵ باقر موئمنی، بێ ئازیزین و... نووسینم بۆ بوو بە ئەمرێکی جیدی. بە تایبەتی جەلال ئال ئەحمەد و خانمی دکتور سیمین دانشوەر هانیاندام بۆ نووسین. و هەڵبەت ئەمانە بە گشتی بە ڕێکەوتیان دەزانم.

پ: شێوەی کار کردنتان بە چ چەشنێکە؟ هەموو ڕۆژێك دەنووسن یان چاوەڕێی ئیلهام دەمێننەوە؟

و: گشت ڕۆژێك دەنووسم. هیچ کاتێك چاوەڕێی ئیلهام ناکەم. کارێکی بەردەوام و ڕۆژانە. من کارێکی جیا لە خوێندنەوە، ئەزمون کردن لە ژیان و نووسینم نیە. سەبارەت بە ئیلهامیش بۆچوونی خۆم لە خوارەوە دەخەمەڕوو.

پ: ئایا بەر لە نووسین شکڵێکتان لە زەین دا هەیە بۆی؟

و: پێشتر سەبارەت بە بابەتێکی کە سەرنجی ڕاکێشاوم، بیر دەکەمەوە. شکڵ و فۆرمەکەی تا ڕادەیەك دیاری دەکەم و دوایە دەست دەکەم بە نووسین. ئەم بیر کردنەوە سەبارەت بەو بابەتە ڕەنگە مانگێك بیرم بە خۆیەوە خەریك بکات.

پ: نووسەران و شاعران قاعیدەتەن دەفتەرچەی یادداشتیان بە بەردەوامی لە گیرفان دایە، ئەی ئێوە؟

و: بەڵێ، دەفتەرچەی یادداشت بە یەکێك لە کەرەسە سەرەکیەکانی نووسەر دەزانم. خۆزگە دایك و بابێکم هەبوایە هەر لە سەرەتای منالێمەوە ناچار بە نووسینی بیرەوری و ڕوداوەکانی ژیانی ڕۆژانەی بکردایەم. ئەمە پەسئەنداژێکی گەورە و گەنجێکی پڕ بایەخ دەبێ بۆ داهاتووی مرۆڤێك، چ ببێتە نووسەر و چ نەبێتە نووسەر. پێشنیار دەکەم بەر لەوەی حیسابی بانکی بۆ منالەکانتان بکەنەوە دەفتەرچەیەکی یاد داشتی ڕۆژانەی بۆ بکرن. بەڵێنی دەدەم ئەمەی بە قازانجترە.

پ: دەست نووسەکانتان چەند جار پاك نووس دەکەنەوە؟

و: زۆر جار بە بەردەوامی دەست نووسەکانم پاك نووس دەکەمەوە. ڕۆمانی چوار جلدی" ساڵەهەوریەکان"م یازدەجار پاك نووس کردەوە.

پ: ئایا بەرهەمەکانی خۆت هەڵدەسەنگێنی؟

و: لێکدانەوە و هەڵسەنگاندانی بەردەوامی بەرهەم کارێکی گرینگە و من زۆر جار ئەم کارە دەکەم.

پ: بۆچوونتان سەبارەت بە دەست پێکی ڕۆمان یان داستان چیە ؟

و: پاراگرافێکی کە لەرێگای ئەوەوە ڕۆمان یان داستان دەست پێدەکات کارێکی گرینگە. دەست پێکی داستان زۆرجار دەتوانێ خوێنەر ڕابکێشێ یان هانی بدات کتێبەکە لێکبنێ. ڕۆمان ی" ساڵەهەوریەکان"یش سەرەتاکەی بەم چشنەیە (قیژە، قیژە، قیژی دایکم ژوورەکەی پڕکردوە.)

پ: نێوی داستان یان ڕۆمان، کەی وچۆن دیاری دەکەن؟

و: گەێك جار دوای تەواوبوونی داستان، یان لەگەڵ نووسینی بابەتەکە یان کاتی بیرکردنەوە سەبارەت بە نووسینی، نێوێکی بۆ دیاری دەکەم. هێندێك جاریش چەند نێوێکم بە زەین دەگات و باشترینیان هەڵدەبژێرم. بۆ نموونە بۆ" ساڵەهەوریەکان" نزیك بەدەنێوم دیاری کردبوو.

پ: ئایا لە داستان دا جێگا و شوێنێکت شەرح داوە کە ئەزموونێکی دروستت سەبارەت بەو نەبووبێ؟

و: من لەتوانامدانیە شتێك جیا لە ئەزموونەکانم بنووسم. ڕەنگە بتوانم شەرحی کار و زەحمەتی وەرزێرێك لە کاتی دروێنەکردن دا ببینم و بنووسم بەڵام ئەگەر خۆم داس بەدەستەوە بگرم و کاربکەم چاکتر دەتوانم بنووسم.

پ: بەم پێیە بەشێکی زۆری نووسینەکانت ئاکامی ئەزموونی شەخسیتن؟

و: بەبڵێ. نەوەد و نۆ دەرسەدی نووسینەکانم.

پ: ئایا نووسەر پێویستی بە ئیلهامیش هەیە؟

و: ئیلهام لە لۆغەت دا بە واتای "دەرکەوتن" و "بە دڵاهاتن" ە.

لە ڕەوانکاوی دا، بە سەرچاوەی سەرەکی ئیلهام دەڵێن زەمیری ناخود ئاگا و نیوە ئاگا کە پێوەندی بە باسی بیرەوەری و یاداوەریەکانی زەینەوە هەیە. واتە هەر ئەو باسە کە "سوور ڕێالیستەکان " زۆری جەخت لەسەر دەکەنەوە. ئەوان لەسەر ئەو باوەڕەن کە زەمیری هونەرمەند هێندێك جار بەبێ کۆنترۆڵی ئەقڵ، دەست دەداتە دەربڕ□ین و ئیرایەی ئەو شتەی کە لە خۆی دا زەخیرەی کردوە و ئەم زەخیرە زەینیە، لە چەشنی ئیلهام و یاداوەری دا، سەرچاوەی داهێنانی هونەریە. "سوور ڕێالست"ە کان ئیلهام بە چەشنێك ئینفجاری چاوەڕوان نەکراوی ڕۆح و ئاڵوگۆڕی دەروونی دەزانن کە لە بواری زمان دا دێتە ئاراوە. ئەمانە دواتر چەمکی ناخودئاگا و نیوە ئاگایان تا ڕادەیەکی زۆر کەم کردەوە و ڕوویان کردە گۆڕەپانی ئاگایی شاعیرانە و هونەرمەندانە. بەڵام ماتریالیستەکان بواری مادی و دیاردەیەکی زەینی و بیرێکی سەر بەم لایەنەیان بۆ ئیلهام پەسەند و قەبووڵە. ڕەوانشناس و ڕەخنەی نوێی ئەدەبی ئیلهامی هونەری کە خۆی دیاردەیەکی ڕەوانی لە هونەرمەند دایە قبووڵە و ڕوانگەی ماوەرای مادی ڕەد دەکاتەوە. من باوەڕم بە ئیلهام وەرگرتن لە دنیای مادی و زەوینی و خەڵکی هەیە و بەردەوام نیازمەندی ئەم چەشنە ئیلهامە بووم.

پ: شێوە کاری ئێوە بۆ گۆڕینی کەسایەتیەکی ڕاستەقینە بە کەسایەتیەکی داستانی چۆنە؟

و: پێم خۆش نیە خەت و نیشان بۆ هونەرمەند و نووسەر بکێشم. یەکێك لە تایبەتمەندیە زۆر ئاشکراکانی هونەر، لایەنە جۆراو جۆر و زۆر هەمە چەشنیەکەیەتی. لە غەیری ئەمە دا گشت بەرهەمە هونریەکان یەك لایەنە و یەك دەست دەبن. ئەم دابەش کردنانە دروست نین. هونەرمەند دەتوانێ لە ژیانی دا بە پێی ڕۆحیات، حاڵات، ئەنگیزەکان و ڕووداوگەلێکی کە ڕووبە ڕووی دەبنەوە دەست بداتە بەرهەم هێنانی شوێنەواری هونەری جیاواز و سنوور بەزێنانە. ڕەچاو کردنی حەد و سنوور و چوار چێوە و شتی لەم چەشنە لەم بارەیەوە قابیلی قبووڵ نیە.

پ: لە بەرهەمەکانت دا تا چ ڕادەیەك خۆ بە قەرزداری ڕاستیەکانی دەوروبەر دەزانی؟

و: بۆ نموونە"بیبی" لە "ساڵە هەوریەکان" دا لە نەزەر بگرە. گشت ئەو تایبەتمەندیانەی کە بۆ بیبیم هێناوەتەوە ڕەنگە سەبارەت بەو ڕاست نەبن بەڵام بە درێژایی ژیانم گەلێك پیرێژنی کرماشانیم دیوە، چ لە شار و چ لە دێهات. کەوایە دەتوانم بۆ هەرچی باشتر باوەڕاندنی بیبی بە خوێنەر، بۆ هەرچی نزیکتر کردنەوە و ناساندنی، لەو حەرەکات، کردار و ڕەفتارانەی تایبەتی ئەو دەورە لە تەمەنن کەڵك وەربگرم و تیپی بیبی دروست بکەمەوە. واتە کەسایەتیەکی شیاوی پەسەند بە دی بێنم.

پ: لە کەسایەتیەکانی نێو داستانەکانت کامیان هەڵێنجراوی کەسایەتی خۆتانە؟

و: زۆریان. لە "ئاوشۆران" دا، "لەم وڵاتەوە" لە داستانەکانی هەتاو و زۆر لە داستانەکانی تر دا خۆم حزوورم هەیە. شەریف لە "ساڵەهەوریەکان" دا خۆمم.

پ: لە کاتی نووسین دا تا چ ڕادەیەك مەسایلی داستان نووسین لە بەر چاو دەگرن و بەڕێوەی دەبەن؟

و: ڕاستەکەی سەبارەت بە فەننی داستان نووسین، ڕەنگە نزیك بە تەواوی کتێبەکانم خوێندۆتەوە بەڵام کاتێ دەنووسم نووسینەکە خۆی ڕێ و شوێنی خۆی دەدۆزێتەوە و لەو دەمە دا لە بیری ئەوە دانیم کام فەن بە کار بێنم. نازانم کوشتی گیرێك کاتی کوشتی گرتن لە بیری ئەوە داهەیە کە بڵێ باشە ئێستا ڕەقیبەکەم فتیلە پێچ بکەم یان پاشقولی بدەم؟ یان ئەوەی کە بە پێی حەرەکاتی پێشبینی نەکراوی بەرانبەرەکەی دەجولێتەوە. پێم وابێ لە هونەریش دا هەر وایە، دەست بەیەخەبوون و دژکردەوەی بابەتەکەیە وادارت دەکات تا گونجاوترین فەن بەکار بێنی.

پ: ئایا نووسەر بۆخۆی دەنووسێ؟

و: دیسانیش ئەڵێم کە هونەرمەند، شاعیر و نووسەر موختارە تا بۆ دڵی خۆی بویرێنێ. بەڵام من لەوشتانەی وا لە دەور و بەرمن و کارم تێدەکەن سوود وەردەگرم و دەنووسم و مەبەستیشم وشیارکردنەوەی خوێنەر لە ڕووداوەکانی دەور و بەریەتی. وەك چخۆف ئەڵێ: (گشت ئەو شتەی من دەمویست ئەوەبوو سادقانە بە خەڵك بڵێم" چاوبکەنەوە و بڕواننە خۆتان. بزانن چ ژیانێکی خراپ و پڕلە مەرارەت بەسەر دەبەن." ئەمە گرینگترین شتێکە کە دەبێ خەڵك بیزانن. وە کاتێ بەدروستی لەمە حاڵیبوون، بەبێ گومان ژیانێکی نوێ و باشتر پایە ڕێژی دەکەن... مرۆڤ کاتێ باشتر ئەبێ کە بەو شێوەیەی هەیە بە خۆی بناسێنن.)

پ: بۆچی ئەنووسیت؟

و: بۆ ئەوە دەنووسم تا شوێنەوارێکی، هەرچەند بچوك، لەسەر دنیای ئەو خەڵکەی لە دەور و بەرم ئەژین دابنێم.

پ: تا چ ڕادەیەك لەگەڵ داهێنان و نوێ ئاوەری لە ئەدەبیات دای؟

و: لەگەڵ نوێ ئاوەری لە ئەدەبیات دا هەم بەڵام تا ئەو ڕادەیەی کە خەڵك لە هونەر و ئەدەبیات بێزار نەکەین. هێندێك دەڵێن ئێمە بۆ دڵی خۆمان بەرهەم دێنین. ئەمە درۆیەکی ڕەزیلانەیە. ئەگەر بۆ دڵی خۆت دەنووسی کەوایە بۆچی نایئاخنیە سووچی ژوورەکەتەوە؟ بۆچی چاپی دەکەی؟ چاپی دەکەی تا خەڵك بیخۆێنێتەوە و بزانێ تۆ چۆن ئەڕوانیە دنیا و چۆنت هەست بەم گەردونە کردوە.

پ:بۆچونتان سەبارەت بە کۆمەڵگای نووسەرانی وڵاتەکەمان بفرموون؟

و: نووسەرانی ئێران، بەتایبەتی لەم دەورەیەدا، لەگەڵ گرفتێکی زۆر ڕووبە ڕوون بەڵام هەروا لە هەوڵی خوڵقاندنی بەرهەمی جۆرا و جۆردان.

پ: لە ژێر کاریگەری کام نووسەری ئێرانی یان غەیرە ئێرانی دا بوون؟

و: لە مەودای ژیانم دا نووسەرانێکی زۆرم تاقی کردۆتەوە. کەوتوومە ژێر کاریگەریانەوە و دوایە هەوڵم داوە لە سەر پێی خۆم ڕاوێستم. هەر لە پاوەرقی نووسەکانی ڕۆژنامە پێشوەکانەوە بگرە تا نووسەرانێکی پێشڕەوی وەك جەماڵ زادە، هیدایەت، چوبەك، عەلەوی و کەسانی تر.

پ: بە بڕوای ئێوە چ جیاوازییەك لە نێوان نووسەرێك و کەسێکی ئاسایی دا هەیە؟

و: هیچ جیاوازییەك بوونی نیە. بێجگە لەوەی کە مەسیری ژیان ئەوانی بەم ڕێگایەدا کێشاوە. زۆریان خوێندۆتەوە. سارد و گەرمی ڕۆژگاریان چێشتوە و لەگەڵ ڕۆحیەیەکی هەستیار دا نەیانتوانیوە لە بەرامبەر تەنگ و چەڵەمەکانی ژیان دا ئارام و بێدەنگ دانیشن.

پ: داهاتووی ڕۆمان و کورتە چیرۆک لە ئێران چۆن دەبینن؟

و: لەگەڵ گیر و گرفتێکی لەگەڵیدا ڕووبەڕووین، لەگەڵ پێشوازی نەکردنێکی لە کتێب دەکرێ، لەگەڵ هەڵسەنگاندن و سەخت گیریەکی سەبارەت بە ئیزنی چاپ لە ئارا دا، لەگەڵ گرانی و بێکاری و بە هەزاران گرفتی دیکە، داهاتووی کتێب جێگای بێ هیوایە.

پ: لە نووسین دا تا چەند کەڵك لە ڕەوانشناسی وەردەگرن؟

و: من لە زانکۆی تاران فەوقە لینسانسی ڕەوانشناسی و بارهێنان و لە دانیشسەرای عالیش فەوقە لینسانسی ڕاوێشکاری و ڕێنمای تەحسیلم خوێندوە و هەڵبەت ئەم زانیاریانە گاریگەریان لەسەر بەرهەمەکانم بووە.

پ: نووسەرێك تا چ ڕادەیەك پێویستە ئاوڕ لە گرفتە کۆمەڵایەتی و سیاسیەکانی سەردەمەکەی بداتەوە؟

ل٥

پێشڕەو
دەورەی دووەهەم- ژمارە ٣٩٠-نیوەی ئەووەڵی خەزەڵوەر١٣٩٦-نوامبری ٢٠١٧

درێژەی ل٤

و: نووسەر وەك ئەندامێك لە ئەندامانی کۆمەڵگا ناتوانێ جیا لە ئازار و ئارمان و تێکۆشانەکانی گەلەکەی بێت.

پ: جیاوازی نووسراوە بازاری و غەیرە بازاڕیەکان لە چی دایە؟

و: جیاوازی فیلمی "گەنجی قارون" لەگەڵ "گای" مێهر جوویی لە چیدایە؟ جیاوازی فیلمی "دەپیاوی خەبیس" لەگەڵ فیلمی "حەوت سامۆڕایی" بەرهەمی کوروساوا، یان فیلمی "ئەم گروپە تورەیە"ی سام بکین پا لە چی دایە؟ هونەری بازاڕی زەوق و سەلیقە و بینشی جوانی ناسانە لە مرۆڤدا دەکووژێت و لە ناوی دەبا و لە ئاکام دا بوونەوەرێکی بێ بەند و بار و بێ تەفاوەت سەبارەت بە جوانیەکانی جیهان بەدی دێنێ و هونەری پێشرەو و بنیات نەریش ئینسا بەرەو پایە بەرزی و کەرامەت دەبات.

پ: پێتوایە ئەرکی ڕەخنەگر چیە؟

و: بەبێ کینەو بێ غەرەز بەرهەمەکە هەڵبسەنگێنێ. ڕێنمایی کردنی هونەرمەند لە ڕاستای باشتر ئیرایە دانی بەرهەمەکەی.

پ: کاردانەوەت سەبارەت بەو ڕەخنانەی بەرهەمەکانت دەکوتن چیە؟ و پێتوایە چۆن ڕەخنەیەکن؟

و: بەڵێ. لە بەرانبەریاندا بێدەنگ بووم. بەڵام سەرسەختانە و لە خۆبردوانە خوێندمەوە و نووسیم. بە چەشنێکی وەحشەتناك خەریکی خوێندنەوە بووم، تا سنووری لە کەڵك کەوتنی خۆم. نووسیم و فێربووم ئێستاش خەریکی فێربوونم. زۆر جار لەو ڕەخنانە دا ئیرادم لێدەگرن کە فەننی داستان نووسین ڕەچاو ناکەم و هەڵبەت ئەمە یەکێك لە تایبەتمەندیەکانی کاری منە چون نامەوێ پێ لە جێ پێی کەسانیتر دابنێم و بە دوای هیچ تەرتیب و ئادابێکەوە نیم و هەر چۆنێك دڵی تەنگم بیەوێ ئاوا ئەدوێم.

پ:ئایا فۆرمول و قاعیدەیەك هەیە کە لە ڕێگایەوە بتوانی ببیە نووسەرێکی باش؟

و: سامرست موئام ئەڵێ: "یەك دەرسەد ئیستعداد و نەوەدونۆ لە سەد کار و هەوڵدان." من باوەڕم بەمەیە.

پ: قسەیەك بۆ نوسەرانی تازە کار، ڕێنمایت؟

و: داوام لێیانە دەفتەرچەی یادداشتی ڕۆژانەیان هەبێ. لە هەر مەجالێك بۆ خوێندنەوەی کتێبە باشەکان کەڵك وەرگرن. لە ناو جەرگەی خەڵك و کۆمەڵگا دا بن تا بەردەوام بەرهەمەکانیان نوێ بێ. من کاتێ "ساڵە هەوریەکان"م تەواوکرد نزیك بە ٣ کارتۆنی گەورەم یادداشت و فیش هەبوو کە لەسەر ئەساسی ئەوان ڕۆمانی ٢٤٠٠ لاپەڕەیی "ساڵە هەوریەکان"م نووسی. لە هەموو گرینگ تر عیشق و عەلاقە بە کارکردن ئەگەر ئەمەیان نەبێت ئینسان بە هچ کوێ ناگات.

- زۆر سپاس بۆ بەشداریت لەم وت و وێژە دا.
- منیش سپاسی ماندوو بوونی ئێوە دەکەم. سەرکەوتوو بن.

***

بەرەو لووتکەی ئاوات!

فەرەیدوون نازری

لەگەل هەڤاڵان، هێزی خەباتکار
پێشەنگی ئازای چینی کرێکار
بۆ دەیان سالە ئازادی دەچڕین
بەرەو لووتکەی بەرز ڕێگامان دەبڕین
بە ڕۆژ و شەوان دەست لە نیو دەستین
لە گەل چەساوە پەیمان ئەبەستین
ئەو ڕێگا ببڕین بێ حەسانەوە
بە بێ وازوازی، بێ بادانەوە
بە سیاسەت و شەر و هاوکاری
ڕێکخەێن و بچنین تۆوی بێداری
لە شار و لە دی، کارخانە و مەزرا
کانە خەڵوز و لە جەرگەی سپا
بە ئاگا بینین خەڵکی کەم خەبەر
با یەکگرتوو بن لە حیزب و سەنگەر
لە بو رزگاری ئەوانن ستوون
بی ئەوان نابی زاڵم سەرنگوون

خەلکی جەنگاوەر، پێشەنگ و ڕابەر
ڕێکخەین بە قەوەت هێزی جەماوەر
لە ژن و لە لاو، پیاوی ئازا
بە زانست و فەن پێك بێنین سپا
تەفر و توونا کەین هێزی داگیرکەر
سەربەخۆ بژین، نە وەك فەرمانبەر
نەبێ نیازمان بە مەلا و مینبەر
بە پەیغەمەر و ئیمام و سەروەر
لەگەل کرێکار بڕوین بێ وەچان
شار و دێ بگرین بە بێ هەدادان
لەویشەو بڕوین بەرەو ئاسوی ڕوون
لە سەر هەر شتێ بکەین چەند و چوون
لە نێو درك و دال، نشێو و فەراز
شەڕ کەین وەکو شێر، وەك هەڵو پەرواز
چاو لە لووتکە بی، بەر پێش ببینین،

سرنجی دوڵ بەێن، سەریش هەڵێنین
بە بی خۆبینی با بەرزە فڕ بین
پڕ بین لە هومێد، ئیرادە و تین
بە عیلمی مارکسی بکەین پەروەردە
لەشکرێ وریا، نەیاری جەردە
بین بە جەنگاوەر، پیاۆ و ژنان
بە راوێژ بیکەێن شەری دۆژمنان
جادەێ پێچاوپێچ بکۆتین بە تاقەت
خەبات کەێن دژی لادان و ئافەت
بە چەك و بە ئەقڵ، بە زانست و فەن،
پۆچەڵ کەێنەوە نەخشە گەل دۆژمن
ریزیمان خاوێن بێ لە زهری بەد فەڕ
هەل پەرستان و خەڵکی بی باوەڕ
کوتا کەین دەستی چینی چەوسێنەر
ورد و خاش بکەین دەزگای ستەمگەر
با دابمرزێ شوورای کرێکار
شوورای گەڕەك و توێژی جووتیار
ژنی ڕێکخراو با دەوڕ ببینێ
پیاومەزنی با قەت نەمێنێ
بە هێزی خەبات بە گوڕ و بەتین
بناغەێ بۆکتین، ڕیشەێ دەربێنین
بەم جۆرە تێك دەین نەزمی چەوسێنەر

هەموو مروڤێ بکەێن بەختەوەر
با بێتەخزمەت کومەڵ بە تێکرا
ئاو و دارستان، کان و کارگا
ڕێگا خۆش کەێن بۆ هێزی داهێنەر
پەرە بدێن بە زانست و هۆنەر
زیندوو کەینەوە باخ و دەشت و دەر
ترێ بدروشێ هەرمێ بێتە بەر
کانی هەڵقوڵێ، بۆڵبول بخوێنێ
سەیرە سەما کا، دەنگی هەڵێنێ
گوڵی ڕنگاوڕەنگ دەشت بخەملێنێ
بای شەماڵ بۆمان بۆنی خۆش بێنێ
بۆنی سوورە گوڵ، نێرگز، گەزیزە
دارچین و پوونگە، ڕێحان و مەرزە
نەهێڵێن ئیتر زاڵم بێتەوە
پیس کا سەر چاوە، کرمۆڵ کا میوە
بن لە شەقەی باڵ مەلگەل بە شادی
بخۆێنن بە دڵ بەستەی ئازادی

پێشـــڕەو
ئۆرگـانی کومیتەی ناوەندی کۆمـەڵە
(ڕێکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران)
ئیدیتۆر:
ئیبراهیم عەلیزادە

کومیتەی ناوەندی کۆمەڵە
Add: Sulimania_Zrguez
Tel:
009647701567854
009647710259353
E-mail:
Peshraw@komalah.org
Web:
http://www.komalah.org/

دەبیرخانەی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران
C.D.C.R.I
BOX 70445
10725
Stockholm_Sweden
Tel/Fax: 4608868054
E-mail:
cpi@cpiran.org
Web: www.cpiran.org

نوێنەرایەتی کۆمەڵە لە کوردستانی عێراق
Add: Sulimania-Rzgary
Tel: 3300657 - 3300561
نوێنەرایەتی کۆمەڵە لە دەرەوەی وڵات
Tel/Fax: +46-18-46 84 93
E-mail:
komala@cpiran.org

تەلەفزیۆنی فەزایی کۆمەڵە
Yahsat 1A
Freq: 12072 Mhz
Position: 52.5° Est
Pol: Vertical
Sym: 27500
Fec: 7/8
Web:
http://www.tvkomala.com/

رادیوکان:
بەرنامەی ڕادیوەکانی دەنگی شۆڕشی ئێران (ڕادیو کۆمەڵە) و دەنگی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران لە سەر سەتەلایتی یاه ست بەدوای تەوابوونی پەخشی بەرنامەکانی تەلەفزیۆنی کۆمەڵە بڵاودەبنەوە.

لە یادی سەدەمین ساڵی شۆڕشی کرێکاری ئۆکتۆبردا

لە شۆرشی فێورییەوە بۆ شۆڕشی ئوکتوبر

ڕۆژی سێشەممە ١٦ی مانگی خەزەڵوەر ڕێکەوتی ٧ مانگی نۆڤامبر، سەدەمین ساڵی شۆڕشی کرێکاری لە روسیەیە. سەد ساڵ لەوە پێش لە وەها ڕۆژێکدا دوای دەورەیەکی چەند مانگەی قەیرانی سیاسی و شۆڕشگێڕانە، دوایین بزمارەکان لە تابوتی ڕژیمی تزاری لە روسیە درا و لە ئاخیزێکی جەماوەری، خەڵکی تینوی ئازادی و بەرابەری بە ڕێبەریی کرێکارانی وشیار و ڕێکخراو لە حیزبی چینایەتی خۆیاندا، حیزبی بلشویك، دەسەڵاتی سیاسیان بەدەستەوە گرت.

بەڵام ڕاپەڕینی جەماوەری ڕۆژی ٧ی مانگی نۆوامبری ساڵی ١٩١٧ ڕوداوێکی کوتوپڕ و ناکاو نەبوو، ئەم گۆڕانکاریە گەورەیە ڕیشەی لە چەند دەیە خەباتی ڕزگاریخوازانەی کرێکاران و خەڵکی روسیە لەدژی دیکتاتۆریەتی تزاری (قەیسری) دابوو. دوای شکستی روسیە لە شەڕ لەگەڵ ژاپۆن لە ساڵی ١٩٠٥، کرێکارانی شۆڕشگێڕ و خەڵکی وەگیان هاتوو بۆ ڕوخاندنی دیکتاتۆری تزار، بۆ یەکەم جار ڕاپەڕین. ئەگەرچی کوشتاری بێ بەزییانەی جەماوەری ڕاپەڕیو، بوو بە هۆی شکستی ئەو ئاخیزە، بەڵام دەرس و ئەزمونە بەنرخەکانی ئەو ڕاپەڕینە تۆوی شۆڕشێکی دیکەی چاند و ١٢ ساڵ دواتر بەری گرت. سێ ساڵ لە دەستپێکی شەڕی جیهانی یەکەم تێپەڕی بوو. زیانی گیانی زۆر و شکستی یەك لەدوای یەکی ئەرتەشی تزار لە بەرەکانی شەڕدا، گرانی، کەم بوونی پێداویستیە سەرەکیەکانی ژیان، گەندەڵی و بێ کیفایەتی ڕژیمی تزاری لە بەڕیوەبردنی وڵات، گوشاری هێزە سەرکوتگەرەکانی پۆلیس، زوڵم و زۆرداری دەرەبەگ و خاوەن زەویەکان لە دێهات، جەماوەری خەڵکی روسیەی وەگیان هێنابوو و تەیفێکی بەرینی لە چین و توێژە کۆمەڵایەتیەکان هێنابۆە گۆڕەپانی خەبات لەدژی دیکتاتۆری تزار. لە وەها بارودۆخێکدا بوو کە یەکەم بڵێسەکانی شۆڕشی کرێکاری لە مانگی ژانویەی ١٩١٧ هەڵگیرسا و بە خێرایی پەرەی سەند. سەرەتای مانگی مارس مانگرتنە کرێکاریەکان لە کارخانەکاندا، بوونە خۆپیشاندان لە سەر شەقامەکان. ژنانی کرێکار پێشەنگی ئەم حەرەکەتە نۆیە بوون. ژنانی کرێکاری کارخانەکانی ڕەستن و چنین ڕژانە سەر شەقامەکان و دروشمی "مەرگ بۆ ئیستبداد"یان بەرز کردەوە. ئەوان کارخانە بە کارخانە دەگەڕان و کرێکارەکانیان بۆ مانگرتن و پەیوەست بوون بە خۆپیشاندان هانئەدا. حکومەتی تزار فەرمانی تەقە کردنی بەرەو خۆپیشاندەران دابوو. بەڵام بێجگە لە ژمارەیەکی کەم لە کەسانی بەکرێگیراوی پۆلیس ئەم فەرمانەیان بەڕێوەنەبرد. سەربازەکان و زۆربەی ئەو هێزە دەوڵەتیانەی کە بۆ سەرکوتی خۆپیشاندەران نێردرابوون، بە ڕیزی ژنان و پیاوانی کرێکارەوە پەیوەست بوون. لە ڕۆژەکانی دواتردا خۆپیشاندان لە پترۆگرادەوە گۆزرایەوە بۆ مۆسکۆیش. سەدان هەزار کرێکار و خەڵکی نارازی دیکە بە ڕیزی خۆپیشاندەرانەوە پەیوەست بوون. ئاڵا سوریان بە دروشمی " مەرگ بۆ تزار" بەرز کردەوە. سەربازەکان دەستە دەستە بە ڕیزی خۆپیشاندەران پەیوەست دەبوون و ڕژیمی تزاری بە کردەوە خەریك بوو چەك دەکرا. ئەو سەربازانەی کە گروپ گروپ بەرەکانی شەڕیان جێ دەهێشت لە ڕێگای گەڕانەوەیاندا، دەرەبەگ و خاوەن زەویەکانیان لە دەسەڵات دەخست. درگای زیندانەکانیان شکان و بە هەزاران زیندانی سیاسی لە بەند ئازاد کران. لە ماوەی کەمتر لە دوو حەفتە لە دەستپێکی ئەو ڕاپەڕینە، بنەماڵەی پاشایەتی " ڕۆمانۆف"، دوای ٢٠٠ ساڵ حوکمڕانی لە دەسەڵات کەوت. لەم قۆناغەدا بە هۆی ئامادە نەبوونی کرێکارانی پێشڕەو و حیزبی بلشویك، دەسەڵات کەوتە دەست لیبراڵەکانی مەشروتەخواز، منشویکەکان و گروپی ناسراو بە سۆسیالیستە شۆڕشگێڕەکان. حکومەتی ئیئتیلافی کاتی بە سەرۆکایەتی کەسێك بەناوی "کرنسکی" پێکهات. بەڵام حکومەتی کاتی نەیتوانی نارەزایەتیەکانی خەڵك دابمرکێنێتەوە. کۆمەڵگا هەروا لە جۆش و خرۆشی شۆڕشگێڕانەدا بوو، شۆڕش بەرەو پێشەوە و بەرەو کامڵ بوون دەچوو. شوراکانی خەڵك لە هاوسەنگی هێزێکدا کە بەدی هاتبوو، لە گشت شوێنێك پێکهاتن، کرێکارانی شۆڕشگێڕ و پێشڕەو لە نێو ئەم شوراپانەدا دەنگ و پشتیوانی زۆربەی خەڵکی روسیە بە تایبەت سەربازان و وەرزێرە هەژارەکانیان دەستەبەر کرد. لە ناخی ئەم ئاڵوگۆڕە شۆڕشگێڕانەدا و لە خوارەوە، حیزبی بلشویك کە ساڵانێك بوو لە کۆمەڵگای روسیە و لەنێو کرێکاراندا ڕیشەی داکوتابوو، بە خێرایی پەرەی سەند و پشتیوانی زۆربەی شوراکانی بەدەست هێنا. بەم جۆرە حکومەتێکی دوو لایەنە لە روسیەدا پێکهات. لە لایەکەوە دەوڵەتی کاتی کە لە سەرەوە حکومەتی دەکرد و لە لایەکی دیکەشەوە شوراکان کە بەڕێوەبردنی کۆمەڵگایان لە خوارەوە لەدەست دا بوو. لە مانگی ئاوریلی ئەو ساڵەدا "ویلادیمیر لنین" ڕێبەری حیزبی بلشویك لە تەبعید گەڕایەوە بۆ روسیە. بلشویکەکان بە ڕێبەریی لنین دروشمگەلی: "ئاشتی دەسبەجێ"، "هەموو دەسەڵات بۆ شوراکان"، "کۆنترۆڵی ناوەندەکانی کار لە لایەن کرێکارانەو"، هێنایە گۆڕێ و ڕایانگەیاند کە " زەوی هی ئەو کەسێە کە کاری لەسەر دەکات". دەوڵەتی کاتی کەوتە دژایەتی کردنی ئەم دروشمانە. بەڵام ئەم دروشمانە بەرە بەرە گشتگیر بوونەوە. شارەکانی سن پیترزبورگ و مۆسکۆ بوونە ناوەندی گەرمی شۆڕش و هاوکات لە دێهاتەکانیش زەوی لە ژێر دەسەڵاتی خاوەن زەویەکان دەردەهات و جوتیارەکان لە بەینی خۆیان دابەشیان دەکرد. بەم جۆرە بوارە کۆمەڵایەتی بۆ شۆڕشێکی تر و بەدەستەوە گرتنی دەسەڵاتی سیاسی لە لایەن چینی کرێکارەوە، بە ڕێبەریی حیزبی بلشویك ئامادە دەبێت. لینین دوای گەڕانەوەی لە تەبعید بە خێرایی پلاتفۆرمی حیزبی بلشویکی بۆ قۆناغی دووهەمی شۆڕشی روسیە کە موعتەبەر ترین بەڵگەی ئاڵوگۆڕی شۆڕشگێڕانە لە سەدەی بیستەمدایە، لەژێر ناوی " تێزەکانی ئاوریل"، بڵاو کردەوە.

ڕۆژی ٦ ی نوامبر و لە سەرودەمی کرانەوەی کۆنگرەی دووهەمی شوراکاندا، بە پێشنیاری لنین ڕاپەڕینی کرێکاران و سەبازان بۆ ڕوخاندنی دەوڵەتی کاتی و گوازرانەوەی دەسەڵات بە تەواوەتی بۆ شوراکان دەستی پێکرد. لە وڵام بە بانگەوازی حیزبی بلشویك بۆ ڕاپەڕین، ئیدارە دەوڵەتیەکان و "کۆشکی زستانی" شوێنی جێگیر بوونی دەوڵەتی کاتی گەمارۆ دەران. بەیانی ئەو ڕۆژە واتە ٧ ی نوامبر، "کۆشکی زستانی" گیرا، دەوڵەتی کاتی ڕوخا و کرنسکی هەڵات. هەر ئەو شەوە کۆنگرەی شوراکان بەڕێوەچوو کە زیاتر لە ٤٠٠ نوێنەر تێیدا بەشدار بوون. کاتژمێر ١٠ ی بەیانی پەیامی کۆنگرە ڕوو بە هاوولاتیانی روسیە بڵاو کرایەوە: لەم پەیامەدا هاتبوو:" دەوڵەتی کاتی ڕوخاوە. شوراکان دەسەڵاتی دەوڵەتیان بەدەستەوە گرتوە. بژی شۆڕشی کرێکاران، سەربازان، جوتیاران". ڕۆژی ٧ی نوامبری ساڵی ١٩١٧ (بە تقویمی روسی ٢٥ی ئۆکتۆبر، وەك ڕۆژی سەرکەوتنی شۆڕشی کرێکاری لە روسیە لە مێژوودا تۆمار کرا. شۆڕشێك کە ئاڕاستەی مێژووی سەدەی بیستی دیاریکرد.

گیروگرفتەکانی دوای شۆڕشی کرێکاری

شۆڕشی کرێکاری رووسییە لە هەمان سبەی ڕۆژی سەرکەوتنیەوە بەرەوڕووی گەلێك کێشەوگرفتی گەورە بوویەوە:

یەکەم گرفتێك کە لە هەمان سبەی ڕۆژی بەڕێوەچوونی کۆنگرەی سەرتاسەری شوراکان هاتە سەر ڕێی حکومەتی تازە پێکهاتوو، پێوەندی بە پێویستی کۆتایی هێنان بە شەڕ بوو. بۆ پتەو کردنی دەسەڵاتی حکومەتی کرێکاری، "ئاشتی دەسبەجێ" پێویست بوو، بەڵام ئاشتی بەبێ دانی ئیمتیاز بە دەوڵەتانی ئاڵمان و ئوتریش، مەیسەر نەدەبوو. بەشێك لە ڕێبەرانی حیزب دەیان هەویست شەڕ بەردەوام بێت تا بتوانن ئەو سەرزەویانەی کە ئەرتەشی رووسییەی تزاری لە سەرەتای شەڕی جیهانی یەکەم لە ماوەی ساڵەکانی ١٩١٤ تا ١٩١٧ لە دەستی دابوون، سەرلەنوێ وەربگرنەوە. یەکەم ناکۆکی لە نێوان ڕێبەرانی حیزبی بۆلشویکدا و تەنانەت ئەحزابی کۆمۆنیستی ئۆرووپیادا، لەسەر ئەم بابەتە سەری هەڵدا. لێنین و هاوڕێکانی لەوانە ترۆتسکی، بەسەر ناکۆکییە نێو خۆییەکاندا زاڵ بوون و سەرئەنجام لە ڕێکەوتی ٣ی مارسی ١٩١٨ دا دوای وتووێژێکی دژوار و دوورودرێژ، ڕێك کەوتننامەی ئاشتی لەگەڵ ئاڵمان و ئوتریش مۆر کرا.

گرفتی دووهەم، لەشکرکێشی زلهێزە سەرمایەدارییەکانی ئۆرووپا و خۆراگری کۆنەپەرستانی نێوخۆ بۆ تێکشکاندنی حکومەتی کرێکاری بوو. هەر زوو دوای کۆتایی هاتنی شەڕی جیهانی یەکەم لە ساڵی ١٩١٨زاینیدا، ١٤ دەوڵەتی ئۆروپایی، لە ترسی پەرەسەندنی شۆڕشی کرێکاری بەرەو وڵاتەکانیان، بۆ هێرش بۆسەر رووسییە و تێکشکاندنی دەوڵەتی کرێکاری یەکیانگرت. ئەرتەشی دەوڵەتانی ئۆرووپایی لە هەموو لایەکەوە لە سنوورەکانی رووسییە نزیك بوونەوە. هاوکات هێزە دژی شۆڕشەکانی نیوخۆی رووسییە لەژێر ناوی " ئەرتەشی سپی"دا، بە پارە و ئیمکاناتێك کە دەوڵەتانی ڕۆژئاوایی خستبویانە بەردەستیان، هێندێك ناوچەیان داگیر کرد. ڕێبەرانی شۆڕش بە خێرایی ئەرتەشێکی پێکهاتوو لە بە ملیۆن کرێکار و زەحمەتکێشی رووسییەیان بۆ بەرەنگار بوونەوەی ئەم هێرشە پێکهێنا. نەبەردێکی چارەنووس ساز، خۆڕاگرییەکی لێبڕاوانە و حەماسی ، بۆ دیفاع لە حکومەتی کرێکاری دەستی پێکرد. کرێکارانی ئۆرووپایی بۆ پشتیوانی لە هاو چارەنووسەکانیان لە رووسیە هاتنە مەیدان. ئەرتەشە ڕۆژئاواییەکان، هەم لەژێر گوشاری نارەزایەتیی و مانگرتنی کرێکاران لە ئۆرووپا، کە مەترسی پەرەسەندنی شۆڕشیان بەرەو وڵاتەکانیان هەست پێکردبوو، و هەم لە ئاکامی خۆڕاگری "ئەرتەشی سوور"دا، دوای ٤ ساڵ لە درێژەدان بە شەڕی داگیرکارانە، سەرئەنجام لە ساڵی ١٩٢٢ لە بەرەکانی شەڕ پاشەکشەیان کرد و هێزەکانی " ئەرتەشی سپی"ش، کە پشتیوانی دەرەکی خۆیان لەدەستدا بوو، بەرانبەر بە خۆڕاگری و تێکۆشانی "ئەرتەشی سوور" دەوامیان نەهێنا و تێکشکان.

گرفتی سێهەم، وشکە ساڵی بوو کە و قاتێەکی کارەساتباری بەدووادا هات. کەم بوونی باران بە تایبەت لە ساڵەکانی ١٩٢٠ و ١٩٢١ بوو بە هۆی کەم بوونەوەی بەرهەمە کشتوکاڵیەکان. دەوڵەتانی سەرمایەداری ئۆرووپا کە لە نەبەرد لەگەڵ ئەرتەشی سووردا شکستیان خواردبوو و سەر شۆڕانە پاشەکشەیان کردبوو، گەمارۆیەکی ئابووری جەنایەتکارانەیان لە سەردەمی قاتی و وشکە ساڵیدا بەسەر خەڵکی ئەو وڵاتەدا سەپاند. گەمارۆی ئابووری و شەڕ، توند بوونەوەی ئەم کارەساتەی دوو هێندە کردبوو. حکومەتی کرێکاری ناچار بوو کۆمەڵێك سیاسەتی سەختگیرانە بۆ دابەش کردنی دادپەروەرانەی پێداویستی خۆراکی زەرووری بگرێتەبەر، کە ئەمەش خۆی کۆمەڵێك گیروگرفتی نوێی بەدودا هات. لەم ساڵە دژوارانەدا، بە ملیۆن کەس لە ئاکامی قاتی و نەخۆشی واگیرداردا مردن.

گرفتی چوارەم، خۆڕاگری چینی مامناوەند بوو. وەرزێڕانی دەولەمەند، ئامادە نەبوون زیادەی بەرهەمەکانیان بنێنە ئیختیار دەوڵەتەوە و لە کۆگای شاراوەدا زەخیرەیان دەکرد. لە بەشی پیشەسازیشدا مودیرانی کارخانەکان هەڵاتبوون و کۆنترۆڵی ناوەندەکانی بەرهەمهێنان درابووە دەست " کۆمیتە کرێکارییەکان"، بەڵام تکنیسێن و ئەندازیاران ئامادە نەبوون کە شارەزایی و تواناییەکانیان بخەنە ئیختیار ئەو کۆمیتانەوە. لە بەرانبەر ئەو گوشارانە کە لە ئاستێکی بەرین و جەماوەریدا دەخرایە سەر حکومەتی کرێکاری، دەوڵەت بەرانبەر بە ی چینی مامناوەند دا دەستی دایە پاشەکشەیەکی تاکتیکی. سیاسەتی سەخت گیرانەی ناسراو بە " کۆمۆنیزمی جەنگی" کە لە ساڵەکانی نێوان ١٩١٧ تا ١٩٢١ گیرابوویەبەر، هەموار کرایەوە. کۆمەڵێك ئیمتیازیان لەژێر ناوی " سیاسەتی نوێی ئابووری"، دایە چینی مامناوەند تا گۆشارەکانیان پوچەڵ بکرێتەوە. بە هۆی ئەم سیاسەتەوە وەرزێرانی دەوڵەمەند دەیانتوانی بەرهەمەکانیان لە بازاڕی ئازاد دا بفرۆشن. حقوق و ئیمتیازاتیی زیاتر درا بە تکنیسێن و ئەندازیارەکان. ئەم ئیمتیازانە لە ناوەرۆکی واقعی خۆیدا سەرمایەدارانە بوون و لە واقیعدا پاشەکشەیەك بوو لە ئامانجی سۆسیالیستی چینی کرێکار و لە یاسای ئەساسی پەسند کراوی کونگرەی نوێنەرانی شوراکان. لەگەڵ گشت ئەم گرفتانەدا، حکومەتی کرێکاری رووسییە، بە هیمەتی بە ملیۆن ئینسان کە تا دوێنێ سوکایەتیان پێدەکرا و مافەکانیان پێشێل دەبوو، وەك کۆیلەکانی سەرمایە کاریان پێدەکرا، و لەمرۆدا لە پێگەی ڕێبەریی کۆمەڵگادا بوون ، هیوا بە ڕزگاربوونیان لە ناخی بە سەدان ملیۆن ئینسانی کرێکار و خەڵکی بێبەش و ستەمدیتو لە سەرتاسەری دنیادا زیندو کردبۆوە، پایەدار مایەوە. ئەم سەرکەوتنە سەرەتاییە، کە سۆسیالیزمی زانستی چرای ڕێگای بوو، بە گیانبازی و لەخۆبوردوییەکی بێ وێنە لە مێژودا، مسۆگەر بوو. حکومەتی کرێکاری لە سەردەمەکانی دواییدا تووشی هەر چارەنووسێك هات، تا ئێرە بوو بە خاڵێکی ئەرێنی لە مێژووی بەشەریەتدا. لە چوارەمین ساڵیادی شۆڕشی کرێکاری رووسییە، لێنین لە سوخەنرانیەکدا بەم بۆنەیەوە وتی:

" ئەم یەکەم سەرکەوتنە هێشتا سەرکەوتنی کۆتایی نییە و ئەم سەرکەوتنەی شۆڕشی ئۆکتۆبری ئێمە بە گەلێك دژواری و ناهەمواری نەبیندراو و ڕەنج و ئازاری نەبیستراو و زنجیرەیەك ناکامی و هەڵەی گەورەدا کە کردومانە، بەدەست هاتووە و لە بنەڕەتدا مەگەر دەکرا کە خەڵکێکی دواکەوتوو بتوانێ بەبێ ناکامی و بەبێ هەڵە بەسەر شەڕی ئیمپریالیستی بەهێزترین وڵاتانی سەر گۆی زەویدا سەربکەوێ! ئێمە پێی لێدەنێین کە هەڵەمان بووە و نایشارینەوە و شیارانە پێیاندا دەچینەوە تا ڕێگای چارەسەر کردنیان فێربین. ئێمە ئەم کارەمان دەست پێکردووە، بەڵام ئەوەیکە کەی و لە چ ماوەیەکدا و پرولیتاریای کام نەتەوە ئەم بابەتە بەسەرئەنجام دەگەیەنێ، مەسلەیەکی بنەڕەتی نییە. بابەتی سەرەکی ئەوەیە کە سەهۆڵەکە درزی بردووە و لە جێگای خۆی خزیوە، ڕێگا کراوەتەوە، ڕێگاکە دەست نیشان کراوە."

دەستکەوتەکانی شۆڕشی کرێکاری

حکومەتی شوراکان، بەخێرایی دوای سەرکەوتن خاوەنداریەتی تایبەتی بەسەر زەویوزاردا هەڵوەشاندەوە و زەوی مالیکەکان، دەوڵەت و کلیسای کردە مڵکی گشتی و خستیە ئیختیار سەرجەم زەحمەتکێشانەوە. لە قۆناغی دواتردا بۆ بەرگرتن لە لەت بوونی زەویەکان و کەم بوونەوەی بەروبوومی کشتوکاڵی، دەستیاندایە دامەزراندنی تەعاونیە کشتوکاڵیەکان، (کالخوز و سالخوزەکان). زیادبوونی بەرهەمی زەوی و کەوتنەکاری هێزی داهێنەرانەی زەحمەتکێشانی دێهات، هاوکات لەگەڵ گەشەی پیشەسازی و میکانیزە بوونی کشت و کاڵ، کۆتایی بە دەورانی دژواری قاتی و قڕی هێنا و گەمارۆی ئابووری دەوڵەتانی سەرمایەداری پوچەڵکردەوە.

حکومەتی شوراکان خاوەنداریەتی تایبەتی بەسەر ئامرازی بەرهەمهێنانی هەڵوەشاندەوە. مافی کاری زەمانەتکراو و ئیمکانی بەڕێچوونی بە هێزی کاری خۆ، بۆ هەموان دابین کرد و دیاردەی بێکاری لەنێو برد. ساعات کاری ڕۆژانەی کەم کردەوە و بۆ ٨ کاتژمێر. مافی پشووی ساڵانەی بە کەڵك وەرگرتن لە حقوق، هەموانی گرتەوە، مافی خوێندنی بە خۆڕایی لە ئاستی سەرەتایی، ناوەندی و باڵادا، دابینکرا. مافی کەڵك وەرگرتن لە شیرخۆرگە، باخچەی منالان و ناوەندەکانی پێش دەبستانی، مافی بێهداشتی بەخۆڕایی و کەڵك وەرگرتن لە ناوەندەکانی پشوودانی دەرمانی، مافی دابین بوونی بە تەواوەتی ژیانی بە ساڵاچوان و لەکار کەوتوەکان، مافی مەسکەنی بەخۆڕایی، گشت ئەم مافانە نە تەنیا بە پێی یاسا بەڵکوو لە کردەوەدا، لە ماوەی کەمتر لە دوو دەیەدا، لە ناخی هەوڵێکی گەورەی کۆمەڵایەتی، پڕ شور و پڕ لە سازەندەگی و داهاێنانێدا، بوونە بابەتێکی ئاسایی. زانست و فەن بە شێوەیەکی بێ وێنە پەرەیان سەند. داهێنان و کەشفی گەورەی زانستی بە دەستکەوتەکانی بەشەریەتەوە زیاد بوون، برسیەتی، لەش فرۆشی و ئیعتیاد لە کۆمەڵگەدا سڕایەوە. یەکێتی سۆڤیەت بەرە بەرە لە وڵاتێکەوە کە زیاتر لە هەشتا لەسەدی جەمعیەتەکەی جوتیار و نەخوێندەوار بوو، بوو بە وڵاتێك کە نەخوێندەواری تیدا

ل ٧

***

درێژەی ل٦

ڕیشەکێش کرا. دەسەڵاتی شوڕایی کرێکاران بەخێرایی مافی یەکسانی ژنان و پیاوانی بەتەواوەتی لە گشت بوارە ئابووری، کۆمەڵایەتی و بنەماڵەییەکاندا کردە یاسایی و خستیە بواری جێبەجێکردنەوە. مەزهەبی بەتەواوی لە دەوڵەت جیا کردەوە و دەستی کلیسای لە کاروباری دەوڵەتی و لەوانە لە فێرکردن و بارهێنان کورت کردەوە. حکومەتی کرێکاری لە ڕێگای شوڕاکان و هەروەها کۆمەڵێکی بەرین لە دامەزراوە دیموکراتیك و خەڵکیەکانەوە بەرین ترین بەشداری جەماوەری خەڵکی لە کاروباری خۆیاندا، کە تا ئەو کات لە دنیادا بی وێنە بوو، دابینکرد.

ئەم شۆڕشە لە لایەکەوە قین و نەفرەتی سەرجەم سەرمایەداران و دەوڵەتەکانیان و توندترین کاردانەوەی قین لەدڵانەی ئەوانی هەڵخراند و لە لایەکی دیکەوە شەپۆلێکی بەهێزی ئازادیخوازی و دادپەروەری تەڵەبی لە سەرتاسەری گۆی زەویدا خستە جووڵە. کاریگەری شۆڕشی کرێکاریی ١٩١٧ی روسیە لە دنیادا بە ڕادەیەك بوو کە بۆرژوازی ڕۆژئاوا لە گەلێك لە وڵاتەکان، لەترسی دووپاتبوونەوەی ئەم شۆڕشە، دەستی دایە کۆمەڵێك ڕیفۆرمی وەك مافی دەنگدان بۆ ژنان، ڕاگەیاندنی بە خۆڕایی بوونی خوێندن بۆ سەرجەم منداڵان، پەسند کردنی مافی بیمە و خانەنشین بوون بۆ بەساڵاچوان و کەم کردنەوەی ساعات کاری ڕۆژانە بۆ ٨ کاتژمێر.

ئەم شۆڕشە مافی دیاری کردنی چارەنووسی نەتەوەکانی لە روسیە دەستەبەر کرد. قەراردادی کۆیلە ئاسای ئیستعماریی حکومەتی تزاری لەگەڵ نەتەوە ژێردەستەکان هەڵوەشاندەوە. لنین شەخسەن لە ڕاگەیاندراوێکدا کە ڕۆژی ١٤ ی دسامبری ١٩١٧ بە ناوی ئەوەوە دەرچوو، بەڵگەنامەی مانگی ئوتی ساڵی ١٩٠٧ ی ئینگلستان و روسیەی سەبارەت بە دابەش کردنی ئێران بۆ دوو ناوچەی ژێر نفوز و ناوچەیەکی بێلایەن و هەموو هاوپێچە شاراوەکانی بە بێ ئیعتیبار ڕاگەیاند و ووتی کە ئەم ریکەوتننامەیە دڕێندراوە و ئیتر بوونی نییە کە بکرێ وەك بەڵگە کەڵکیان لێوەربگیرێت. حکومەتی کرێکاری لە روسیە بوو بە پشتیوانی بزوتنەوە دژی ئیستعماریەکان لە دنیادا و بە هەموو جۆرێك یارمەتی ئەو بزوتنەوانەی ئەکرد.

شۆڕشی کرێکاری روسیە کاریگەری قوڵی لەسەر خەباتی ڕزگاری بەخشی خەڵکی ستەمدیتودا هەبوو و خۆی بەڵگەیەکی زیندوو بوو لەسەر ئەوەی کە چینی کرێکار هیچ چەشنە بەرژەوەندیەکی لە مانەوەی هیچ شێوەیەك لە شێوەکانی ستەم و نایەکسانیدا نییە و شێلگیرترین پێشڕەوی ڕێگای ڕزگاربوونە لە سەرجەم ستەم و نایەکسانیەکان. لە ساڵی ١٩٢٢ دا یەکێتی سۆڤیەت لە بەیەکەوە پەیوەست بوونی دڵخوازانەی نەتەوە غەیرە روسیەکان پێکهات، بە شێوەیەك کە لە کۆتایی ساڵی ١٩٤٠ دا کۆماری فیدراڵی یەکێتی سۆڤیەت لە ١٥ کۆمار پێکهاتبوو. لە ئاکامی وەها دەستکەوتگەلێك دایە، کە مێژوو نووسانی خاوەن وێژدان کە قەڵەمەکانیان بە نیزامی سەرمایەداری نەفرۆشتووە ددان بەوراستیەدا دەنێن کە شۆڕشی کرێکاری لە روسیە گەورە ترین خاڵی ئەرێنی درەوشاوەی سەرجەم مێژووی بەشەریەتە. هیچ گۆشەیەك لە دنیادا بوونی نییە کە بە جۆرێك نەکەوتبێتە ژێر کاریگەری ئەم ڕووداوە گەورە کۆمەڵایەتی و سیاسیەوە. "ئی ئێچ کار" مێژوو نووسی دیاری بریتانی کە کومونیستیش نەبوو لەم بارەیەوە دەڵێ:

" لەم ڕۆژگارەدا، ئیسنان بۆ ژماردنی ئاسەوارە نەرێنیەکانی شۆڕشی ئۆکتۆبەر پێویستی بە بەڵگە و لێکدانەوەی زۆر نییە. ئەوەی کە ئێمە گۆیا خەریکین سەرپۆش بەسەر ئەو گومان و ناڕونیانەدا ئەنیین کە لە پەروەندەی شۆڕشدا هەن و بەسەر بەهایەك کە ئینسان بۆ دەستەبەر بوونی داویەتی و بەسەر ئەو جەنایەتانەی کە لەژێر ناوی ئەودا بەڕێوەچوون، مەترسیەکی ئەوتۆی نییە. مەترسی جیدی ئەوەیە کە بەرانبەر بە لەبیر بردنەوەی دەستەکەوتە گەورە و سەرسوڕ هێنەرەکانی ئەم شۆڕشە، غافڵ بین و بە هەڵەدا بچین."

بەڵام لەگەڵ گشت ئەمانەدا هێشتا ئەو پرسیارە واقعیەش دەبێ وڵام وەربگرێتەوە، کە ئەم شۆڕشە لەگەڵ پێویست بوون و ڕەوابونیدا، لەگەڵ گشت دەستکەوتە گەورە و مێژووییەکانیدا، بۆچی ڕەوتی لە ناچوونی پێوا و و بۆچی شکستی خوارد؟ سەرکەوتنی لە سەرەتادا و شکستی کۆتایی چ دەرس و ئەزمونێکی بۆ چینی کرێکار و شۆڕشی داهاتو تێدایە؟

دەرسەکانی شۆڕشی کرێکاری ئۆکتۆبر

شەڕ کۆتایی هات. هێرشی دەوڵەتانی ئیمپریالیستی شکستی هێنا. خۆڕاگری دژە شۆڕشی نێوخۆیی تێك شکێندرا. قۆناغی قاتوقڕی و وشکەساڵی بەسەرچوو. دەورەی کۆمۆنیزیمی جەنگی تێپەڕێندرا. ئێستاش کاتی ڕێکخستنی ئابووری کۆمەڵگا لەسەر بنەمای ئۆلگویەك کە مارکس لە کۆمەڵگایەکی سۆسیالیستی وێنای کردبوو، هاتبوە بەرەوە.

لە ڕوانگەی مارکسەوە، کە دەسکەوتی لێکۆڵینەوە زانستیی ، کۆمەڵناسی و ئابووری نیزامی سەرمایەداری بوو، کۆمونیزم لە دوو فازدا بە تەواوەتی جێگای نیزامی چینایەتی دەگرێتەوە. دوای ئەوەی کە چینی کرێکار دەسەڵاتی سیاسی بە دەستەوە گرت و خاوەنداریەتی تایبەتی بەسەر ئامرازەکانی بەرهەمهێناندا هەڵوەشاندەوە، فازی یەکەمی بنیاتنانی کۆمەڵگای سۆسیالیستی دەست پیدەکات. لەم قۆناغەدا کە تێیدا بە ناچار ڕادەیەك لە نایەکسانی هێشتا بوونی دەبێ، یەکەم، هەموان دەبێ کار بکەن و کەس ناتوانێ لەسەر کار و زەحمەتی کەسانی دیکە بژی. چەوساندنەوەس ئینسان بە دەستی ئینسان کۆتایی پێدێت. بەم واتایە هێزی کار ئیتر کاڵایەك نابێت کە بکردرێت و بفرۆشرێت. دووهەم، هەر کەس بە ڕادەی کارێکی دەیکات لە پێداویستیەکانی ژیان بەهرەمەند دەبێت و ڕێژەی کاریش بە کاتژمێری کار و ئاستی دژواری کارەکە و خێرایی کارەکە پێوانە دەکرێت. حکومەتی کرێکاری دوای کەم کردنەوەی خەرجە گشتیەکان، بەم پێوانانە سەهمی کاری هەموو کەسێك ئەدات و لە بەر ئەوەی کە هەموان کار دەکەن، بەرهەمهێنان بە خێرایی گەشە دەکات. کۆمەڵگا دەگاتە ئاستی فراوانی پێداویستیەکانی ژیان و بەم جۆرە بەستێنی گەیشتن بە ڕیفاهی مادی و مەعنەوی لە کۆمەڵگادا فەراهەم دەبێت. ئەوکات لە فازی دووهەمدا سەرەتای " لە هەر کەس بە پێی توانایی، بە هەر کەس بە پێی نیازی" بەرێوە دەچێت، دەوڵەت بەرە بەرە ئەتویتەوە و کۆمەڵگای چینایەتی لە ژیانی بەشەر دەسڕدرێتەوە.

حیزبی بولشویك کە ڕێبەرایەتی شۆڕشی ئۆکتۆبری بە دەستەوەبوو، بە پێی بەرنامەیەك کە بە پەسندی " کۆبوونەوەی گشتی شوڕای نوێنەرانی سەرتاسەری روسیەی گەیاند بوو"، دوای لە دەسەڵات خستنی سەرمایەداران و خاوەن زەویەکان، سەرکوتی موقاوەمەتی ئەوان و سەقامگیر کردنی دەوڵەتی کرێکاری، دەبوو نەخشە و پلاناکانی بۆ ڕێکخستنی فازی یەکەمی ئابووری سۆسیالیستی بخاتە بواری کردارییەوە.

بۆ گەشە پێدانی هێزی بەرهەمهێنەر و قەرەبوی دواکەوتوییە ئابووریەکانی کۆمەڵگای روسیە، دوو ڕێگا زیاتر لەبەردەمدا نەبوو. ئەم دوو ڕێگایە لە ساڵەکانی بەر لە شۆڕش و بە تایبەت لە شۆڕشی ١٩٠٥ بەم لاوە، لەلایەن ڕەوت و نەریتە سیاسیە جۆراو جۆرەکانی ئۆپوزسیۆنی ڕژیمی تزاریەوە، نوێنەرایەتی دەکران و ببوونە بابەتی گەلێك دەمەتەقە لە ئاستی روسیە و ئوروپادا. یەکەم، ڕێگای پەرەسەندنی سەرمایەدارانە و مۆدێرنیزە کردنی ئابووری، کە بە زمانی جۆراو جۆر پێشکەش دەکران و چەند و چۆنەکەی لە ئاستی دنیادا ناسراو بوو. ئەم ئۆلگویە لە شۆڕشی فیوریەدا، پێگەی کۆمەڵایەتی و هێزی سیاسی خۆی هەبوو. دووهەم، ڕێگای سۆسیالیستی گەشەی هێزی بەرهەمهێنەر کە ئەزمونێکی نوێ بوو بۆ چینی کرێکاری سەرکەوتو و حیزبی ڕێبەری شۆڕش واتە حیزبی بولشویك. ئەگەرچی بەرنامە و ستراتیژی ئۆلگوی سەرمایەدارانەی گەشە و پەرەسەندنی پیشەسازی ڕۆشن بوو، نوێنەران و خاوەن ڕایانی خۆی لە ئاستی دنیادا هەبوو، بەڵام بۆ چینی کرێکاری روسیە وەك چینێك، بابەتەکە بەم هاسانیە نەبوو. لنین و گەلێك لە هاو خەباتەکانی لەم بارەیەوە ئاسۆیەکی روونیان هەبوو، بەڵام زانست و ووشیاری و بەرچاوروونی، نەیدەتوانێ تەنیا لە چوارچێوەی ڕێبەران و کادرەکانی حیزبدا بێت، ئەم وشیارییە دەبوو جەماوەری بێتەوە، تا هێزی کۆمەڵایەتی بنیاتنانی کۆمەڵگای سۆسیالیستی بکەوێتە کار. چینی کرێکار دەبوو بە زانست و زانیاری ستراتیژیك بۆ پێکهێنانی ئاڵوگۆڕێکی ئابووری، لەسەر بنچینەی بەرنامەیەکی کۆمۆنیستی، کە ئەزمونێکی بە تەواوی نوێ بوو، تەیار بکرایە. لە ساڵەکانی دەیەی بیستی سەدەی ڕابردو دا گەلێك قسە و باس لەسەر ئەم بابەتە لە نێو بولشویەکان و تەنانەت لەنێو کۆمۆنیستەکان لە ئاستی جیهانیدا دەستی پێکردبوو. داوەری سەبارەت بە لایەنەکانی ئەم دیباتە کاری ئەم وتارە کورتە نییە. بەڵام لە کۆتاییدا ئەوە ئۆلگوی ئابووری بە پیشەسازی بوون و گەشەی سەرمایەدارانەی هێزی بەرهەمهێنەر زاڵ بوو. لە ڕاستیدا ئەوەی کە لە ساڵەکانی سەرەتای دوای سەرکەوتنی شۆڕش وەك ئیمتیازێکی کاتی درابوو بە توێژی مامناوەند تا لەگەڵ شۆڕش بکەون، هێزی کۆمەڵایەتی ئاڵوگۆڕی سەرمایەدارانەی ئابووری بە هێز کردبوو. هاوکات چینی کرێکار لە ئامرازە کۆمەڵایەتیەکانی خەباتی چینایەتی، سەندیکا و شورا و کۆمیتەکانی کارخانە و هیتر بێبەش کرا. ئەم ئۆلگوە کە لە چوارچێوەی بەرنامە ٥ ساڵە ئابووریەکاندا پێشکەش دەکرا، خاڵی دەستپێکی پرۆسەیەك بوو کە هەنگاو بە هەنگاو شۆڕشی کرێکاری لە روسیەی بەرەو لەنێوچوون برد. ئامانجی بە پیشەسازی کردنی کۆمەڵگای روسیە، ئامانجی بنیاتنانی روسیەیەکی بەهێزی لە ڕقابەت لەگەڵ زلهێزە جیهانیەکان، جێگای ئامانجی یەکسانی و ڕیفاهی چینی کرێکاری گرتەوە و بەرە بەرە لە تیئۆری و کردەوەدا نیهادینە کرا. بەڵام گرفتی بولشوێکەکان کە شۆڕشیان ڕێبەری کردبوو بە هیچ شێوەیەك مەعریفەتی نەبوو. بابەتی واقعی گوشاری کێشەیەکی کۆمەڵایەتی بوو کە حیزبی بولشوێك سەرئەنجام تەسلیمی بوو. بورژوازی روسیە کە لە دەرگاوە دەرکرا بوو، لە هەیئەتی چینی مامناوەندا، بە جەمعیەتی ملیۆنیەوە، بە ئاوات و ئاسۆی سیاسیەوە، حوزوری مادی خۆی لە کۆمەڵگای روسیەدا پارستبوو. ئەم کێشەیە تەنانەت بەر لە سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبر و لە مانگەکانی سەرەتای دوای شۆڕشی فیوریەش لە ئارادا بوو و هێزە سیاسیەکەی لە باری نفوزی کۆمەڵایەتیەوە بۆ ماوەیەك لە بولشویکەکان زیاتر بوو. لەم کێشەیەدا کە هەم نەزەری، هەم کۆمەڵایەتی و هەم ناوخۆیی حیزبی بوو، ئۆلگوی سەرمایەدارانەی گەشەی هێزی بەرهەمهێنەر، ئاڕمانی بنیاتنانی روسیەیەکی بەهێز، جێگای ئارمانی ئازادی و یەکسانی و سۆسیالیزمی گرتەوە و دەزگای ڕێبەریی حیزبی بولشویکیشی کردە هاوڕەنگی خۆی. ئەم پرۆسەیە بوو بە هۆی دروست بوونی دەزگایەکی دەوڵەتی کە ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ لە جەماوەری کرێکار دوور تر دەکەوتەوە. دەوڵەتێکی کە ئەولەویەتی نەك ڕیفاه و یەکسانی، کە ئامانجی شۆڕشی کرێکاری بوو، بەڵکو چوونە نێو ڕکەبەرێکی بێ کۆتایی لەگەڵ دوڵەتانی سەرمایەداری جیهان، بەهێز تر کردنی بوروکراسی دەوڵەتی ئەرتەش و سازمانی ئەمنیەت بوو. بەڵام ئەم لادانە لە ئامانجی چینی کرێکار بە دیکتاتۆری ستالینی و زەوتکرانی ماف و ئازادیەکانی هاوولاتیان نەبوایە، بەهیچ شتێکی تر مەیسەر نەدەبوو. کەس بۆی نییە ئەو جەنایەتانەی لە سەدەمی دەسەڵاتی ستالیندا لە یەکێتی سۆڤیەت ڕوویاندا بە حیسابی ئامانجی ئیسنانی، ئازادیخوازانە و دادپەروەرانەی سۆسیالیستیەکان دابنێ. لە ڕاستیدا سەرەڕای دەستکەوتە حاشا هەڵنەگرەکانی دەورەی دە ساڵەی سەرەتای شۆڕش، سەردەمێك کە هێشتا هاوسەنگی هێزی کۆمەڵایەتی بە زیانی سۆسیالیزم تێکنەچوو بوو، کۆمەڵگای یەکێتی سۆڤیەت قەت نەچووبووە نێو نیزامێکی ئابووری کۆمەڵایەتی سۆسیالیستیەوە کە دواتر بگەڕێتەوە بۆ سەرمایەداری. ستالین نەك سۆسیالیزم بەڵکو ئامانجی مەزنخوازانەی بۆرژوازی روسیەی نوێنەرایەتی دەکرد و یەکێتی سۆڤیەت کە ڕۆژگارێك ڕزگاری دەری نەتەوەکان بوو لە ستەم و سەرکوتی تزاری، بوو بە زیندانێکی گەورەی نەتەوەکان. ئاڵوگۆڕ و ڕیفۆڕمەکانی دواتری ئەم نیزامەش، چ لە دەورەی دژی ستالینی خورۆشچوف و چ سەرئەنجام لە دەورەی گۆرباچۆف دا، هەر لەم چوارچێوەیەدا بەرێوەئەچوو وە ڕەنگدانەوەی نیازەکانی سیستمی شۆڕەوی بە ریفۆرمی ئابووری و ئیداری بۆ کارا کردنەوە ئابووری و بەرهەمهێنان، لە ڕقابەتە جیهانیەکاندا بوو، کە لە کۆتاییدا بوو بە هۆی ڕوخان و لێك هەوەشانیشی.

پەراوێز:

بەشێک لە وتووێژێکی حەسەنین هەیکەل، ڕۆژنامە نووسی ناسراوی میسری لەگەڵ ڕاکفلێر میلیاردێری ئەمریکایی:

لە دەیەی حەفتای زاینیدا لەگەڵ نووسینگەی ڕاکفلێر سەرمایەداری گەورەی ئەمریکا پێوەندیم گرت و داوای وتووێژێکم لێکرد، منیان ناسیەوە و ڕاکفلێر هاتە پشت خەت و وتی ڕەنگە منت لەگەڵ براکەم کە جێگری سەرۆک کۆماری ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکایە لێ تێکچوویێت، دەنا خۆ من سیمایەکی سیاسی نیم تا سەرنجی تۆم ڕاکێشابێت. وتم نا بەڕاستی دەمەوێ لەگەڵ ئێوەدا وتووێژ بکەم.

کاتی دیاریکراو لە قاهیرەوە بەرەو نیویورک کەوتمە ڕێ و لە سەرەتادا لە منی پرسی بۆچی دەتەوێ لەگەڵ مندا وتووێژ بکەی، وتم ئێوە بەم دواییانە لەجێگایەک وتوتە کە " ئەگەر یەکێتی سۆڤیەت درێژە بە مسابەقەی تەسلیحاتی بدات بەچۆکدا دێت." لەبەر ئەوەی ئێوە میلیاردێرێکن و سیمایەکی سیاسی نین و لە رووی حیساب و کێتابتانەوە قسە دەکەن هاتوم تا لەسەر ئەم بابەتە قسەبکەین کە قەرارە چی بۆ یەکێتی سۆڤیەت ڕووبدات؟

ڕاکفلێر چووە بەردەم تابلۆیەک کە لە نووسینگەکەیدا بوو، وتی من هەواڵێکی مەحرەمانەم لە بارەی چارەنووسی شەڕی ساردوە نییە و ئەگەر هەشمبوایە دەرم نەئەبری.

ئیسدلالی من گەلێک ساکارە:

ئێوە داستانی سەهمی گۆی زەویتان بیستوە؟

(لەو ساڵەدا براوەی نۆبێلی ئابووری لەسەر سەهمی تەسلیحاتی نیزامی و سەهمی ڕیفاهی لە ئابووریدا بە سەهمی تۆپ و بوجەی ڕیفاهی بە سەمی گۆی زەوی شوبهاندبوو.)

وتم بەڵێ.

ڕاکەفلێر لە درێژەدا وتی: دەزانی کە سەهمی تۆپ لە ویلایەتە یەکگرتوەکاندا یەک و نیو لەسەد و لە یەکێتی سۆڤیەتدا ١٢ لەسەدە.

ئەگەر شەڕی سارد و کێبڕکێی تەسلیحاتی درێژەی هەبێت دەبێ ئەمریکا سەهمی تۆپەکەی دوو بەرابەر بکات شۆڕەویش پێویستی بەم ڕێژەیە هەیە تا بەجێنەمێنێ و سەهمی تۆپ لە ئەمریکادا ٣ لەسەد و لە شۆڕەویدا ٢٤ لەسەد دەبێت کە بە کردوە بوجەی پیشەسازی شۆڕەوی هەڵئەلوشێت بەڵام لە ئەمریکا ئاڵوگۆڕێکی ئەوتۆ ڕوونادات.

ئێستا ئەگەر مسابەقەکە زیاتر بێت و دیسانیش ئەمریکا بوجەی نیزامیەکەی بۆ دوو هێندە زیاد بکات دیسانیش سەهمی تۆپ لە ئەمریکا دەبێتە ٦ لەسەد و لە یەکێتی سۆڤیەت دەگاتە ٤٨ لەسەد کە بەکردەوە دەوڵەتی مۆسکۆ بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری وڵات توشی ئیفلیجی دەبێت. و ئەگەر دیسانیش ئەمریکا بوجەی نیزامیەکەی دوو بەرابەر بکات سەهمی تۆپ لە ئەمریکا دەگاتە ١٢ لەسەد واتە نرخی ئەمرۆی شۆڕەوی، بەڵام ئابووری شۆڕەوی لێک هەڵدەوەشێت.

کەوایە لەم مسابەقەیەدا براوە ئێمەین و تەنیا ١٥ ساڵی پێچوو تا ئەم پێش بینیەی ڕاکفلێر ببێتە ڕاستی.

***

Workers of all countries, unite!

PESHRAW

No: 390-NOV. 2017

www.komalah.org

Fortnightly paper of the central committee of Komalah

سێزدەی خەزەڵوەر بە ڕیوایەتی شۆڕش و دژی شۆڕش

بە شێوەی ئاسایی هەموو ساڵێك مەڕاسمی فەرمایشی ١٣ ی ئابان بەیانی ڕۆژی شەممە هاوکات لە تاران و باقی شارەکانی دیکەی ئێران بەڕێوەچوو. ئەم مەڕاسمە لە تاران دانانی موشەکێکی دوور هاوێژی لە بەردەم بینای سەفارەتی پێشوی ئەمریکای لەگەڵدا بوو. لە تاران هەروەها تابوتێك لەژێر ناوی " وتووێژ لەگەڵ ئەمریکا" بەسەر شانی ژمارەیەك قوتابییەوە بوو. ڕاگەیەنەرە نێوخۆیی و ڕادیۆتەلەویزیۆنەکان بە گەرم و گوڕیەوە ئەم شانۆگەریە گاڵتەجاڕەیان بە سەحنەسازی و دروشمی تێکراریەوە بڵاو کردەوە. بەڵام بزانین سیزدەی ئابان کە بەم شێوەیە بۆتە ناوەرۆکی تەبلیغات و شانۆگەریە مەسخرەکانی ڕژیم چ ڕۆژێکە؟

سێزدەی خەزەڵوەر لە ئێران، لە ڕاستیدا ساڵرۆژی چەند ڕووداوی گرنگە. ساڵرۆژی کوشتاری قوتابیانە لە ساڵی ١٣٥٧ لە لایەن جەنایەتکارانی حکومەتی پەهلەویەوە، ساڵرۆژی داگیر کرانی سفارەتی ئەمریکایە لە لایەن حیزب اللەیەکانی پەیرەوی خومەینیەوە، ساڵرۆژی هاتنە مەیدانی سەدان هەزار کەسی قوتابیان و خوێندکارانە لەدژی کودتای هەڵبژاردنی دەورەی دەیەمی سەرۆك کۆماری و هەروەها ڕۆژی کۆتایی هەفتەی بەسیجی دانش ئاموزیە. جیاوازی لە نێوان ئەو بۆنانەدا کە بەناوی دانش ئاموز لە ڕۆژی ١٣ ی ئاباندا بەڕێوەدەچن، جیاوازییە لەنێوان شۆڕش و دژی شۆڕشدا لە ئێران.

بۆنەی یەکەم، لە ڕۆژی ١٣ ی ئابانی ساڵی ١٣٥٧ دا و لە سەرودەمی سەرکەوتنی ڕاپەڕینی جەماوەری خەڵکدا، ژمارەیەك لە قوتابیان بە ڕەواڵی ئاسایی ئەو سەردەمە لە مەحوەتەی زانکۆی تاران کۆبوونەوە و لەگەڵ خوێندکاراندا دەستیاندایە خۆپیشاندان؛ هێزەکانی حکومەتی نیزامی دەوڵەتی " شەریف ئیمامی" بەرەو ڕووی ئەوان تەقەیان کرد و لە ئاکامدا ژمارەیەك لە قوتابیان گیانیان لە دەستدا. دەوڵەتی شەریف ئیمامی کە کوشتاری خوێناوی ١٧ ی خرمانانی ئەو ساڵەشی لە مەیدانی ژالەی تاران لە پەروەندەدا هەبوو، ڕۆژێك دوای کوشتاری دانش ئاموزان لە زانکۆی تاران روخا. دوای روداوی خوێناوی ١٣ ی ئابانی ساڵی ١٣٥٧، ئەم ڕۆژە وەك " ڕۆژی دانش ئاموز" دیاری کراوە.

بۆنەی دووهەم، ساڵێك دوای کارەساتی خوێناوی زانکۆی تاران، لە وەها ڕۆژێکدا لە کردارێکی سازمان درواداا لەلایەن حیزب اللەی لایەنگری خومەینیەوە، سفارەتی ئەمریکا لە تاران داگیر کرا. ڕێکخەرانی شانۆی فریوکارانەی داگیر کردنی سفارەتی ئەمریکا، بەو کردارەیان کە نزیك بە ساڵ و نیوێك بەردەوام بوو، سفارەتی داگیر کراوی ئەمریکایان کردە ناوەندی ڕاگەیاندنی سیاستەکانی حاکمیەتی دژی شۆڕشی سەرانی ڕژیم. داگیر کرانی سفارەتی ئەمریکا ئەساسەن بە فەرمانی خومەینی بەڕێوەچوو بوو، لەوێوە کە دەورێکی گرنگی لە پاشەکشە پێکردن بە ڕەوتە چەپ و ڕادیکاڵەکاندا و سەرکوتی شۆڕشدا هەبوو، خومەینی ئەوی بە " شۆڕشی دووهەم" ناوبرد؛ بەڵام شۆڕشی دووهەم هیچ شتێك نەبوو بێجگە لە درێژەی سەرکوتی شۆڕشی ئازادی خوازانەی خەڵکی ئێران لە لایەن کۆنەپەرستی ئیسلامی حاکمەوە. دروشمی مەرگ بۆ ئەمریکا کە لەو ڕۆژەوە بە توندی و حەرارەتی زۆرەوە لە لایەن حیزب اللەیەکان و تەیفی لایەنگرانی خومەینیەوە تێکرار دەکرێتەوە، بۆتە سەرپۆشێك بۆ سەرکوتی هەموو دنگێکی نەیار و ناڕازی. لەو ڕۆژە بەدواوە دارودەستە تەحریك کراوەکانی حیزب اللەیی کەوتنە گیانی کومونیستەکان و هەموو دەنگێکی ئازادی خوازانە و سیکۆلار کە دەبیسترا و لێاندان و گرتیانن و کوشتنیانن. ئەم ڕووداوە سەرەتای سەرکوتی شۆڕشی ئازادی خوازانەی خەڵکی ئێران بوو لە لایەن کۆنە پەرستی حاکمەوە. شۆڕشێك کە ڕژیمی شا نەیتوانیبوو سەرکوتی بکات دوای ڕووداوی داگیر کرانی سفارەتی ئەمریکا، سەرکوت کردنی بە شێوەیەکی زۆر توند و خوێناوی لە لایەن ڕژیمی تازە بە دەسەڵات گەیشتو بەردەوامی پێدرا. گەلێك لە ڕێکخەرانی ئەو دەورانەی سفارەتی ئەمریکا، دواتر بوونە بەشێك لە بنیاد نەرانی سپای پاسداران و دەزگا ئیتلاعاتیەکانی ڕژیم و تۆڕی ئەشکەنجەگەرانی و زیندانوانان.

بۆنەی سێهەم، لە ١٣ ی ئابانی ساڵی ١٣٨٨ دا کە نزیکەی ٥ مانگ لە ڕاگەیاندنی ئاکامی دەیەمین دەورەی هەڵبژاردنی سەرۆك کۆماری تێپەڕیبوو، لە ڕێز گرتن لەم ڕۆژە و لە درێژەی ئاخێزی جەماوەری، خۆپیشاندانێکی گەورە کەوتە ڕێ کە لە ڕاستیدا ناڕەزایەتی لەدژی ڕژیمی کۆماری ئیسلامی بوو. ئەگەرچی ڕێبەرانی جەریانی ئوپوزسیۆنی دەرکراو لە دەسەڵات هەوڵیان ئەدا بەر بە لاوان بگرن بۆ بەشداری کردن لە هەموو جۆرە حەرەکەتێکی دژ بە کولیەتی ڕژیمی ئیسلامی، بەڵام لاوان بە دروشمی " مەرگ بۆ دیکتاتۆڕ" ئیبتیکاری عەمەل و هیدایەتی ئەم خۆپیشاندانەیان بەدەستەوە گرت.

بۆنەی چوارەم، هەموو ساڵێك بەرنامەکانی حەفتەی بەسیجی دانش ئاموزی لە ڕۆژی ٧ ی خەڵوەرەوە دەست پێدەکات و تا کۆتایی ڕۆژی ١٣ ی ئەو مانگە دەرێژەی دەبێت. ڕۆژی بەسیجی دانش ئاموزی لە کۆماری ئیسلامیدا بۆیادی منداڵێکی قوربانی بەناوی " حسەین فەهمیدە" ناو ناراوە. فەرماندەکانی ڕژیمی ئیسلامی لە ڕۆژی ٨ ی خەزەڵوەری ساڵی ٥٨ دا ئەم منداڵە قوتابیەیان لە عەمەلیاتێکی خۆکوژیدا، بە نارجۆکی بەستراو بە بشتێنەیەوە، نارده ژێر تانکی عێراقیەکانەوە. ئەم منداڵە بێتاوانە، کە لە کاتی لەتوکوت بوونیدا لە کوت ی شێخ، لەودیو روباری خوڕەمشارەوە تەنیا ١٣ ساڵ تەمەنی بوو، بوو بە پێشقەراوڵی ٣٩ هەزار منداڵی قوتابی کە دواتر لە لایەن سەرانی جەنایەتکاری کۆماری ئیسلامیەوە وەك خاوێن کەرەوەی مەیدانەکانی مین و لە عەمەلیاتەکانی هاوشێوە لە شەڕی ئێران و عێراقدا بوونە قوربانی. لەبەرانبەر هەوڵەکانی ڕژیمدا بۆ پەرەدان بە سازمانی بەسیجی دانش ئاموزی و بەکار هێنانیان بە ئامانجی بە پۆلیسی کردنی فەزای شوێنە ئاموزشیەکان، لەمرۆدا بە هیممەتی دانش ئاموزانی پێشڕەو و تێکۆشەر بە یارمەتی مامۆستایانی ئازادی خواز، لەم پرۆژەیە ڕژیم هیچ شتێکی بێجگە لە تەشکیلاتێکی فۆرماڵ بۆ ڕاکێشانی دانش ئاموزان بۆ شانۆگەریەکانی لە چەشنی ئەوەی دوێنێ بەڕێوەچوو، بۆ نەماوەتەوە.

بەڵام لەودیو هەوڵەکانی ڕژیمی ئیسلامیدا بۆ مسادرەی ئەم بۆنە خەباتکارانەیەوە، بۆ دانش ئاموزان و خوێندکارانی تێکۆشەر، سێزدەی ئابان وەبیر هێنەرەوەی گیان فیدایی ئەو ئازیزانەیە کە لە بەرانبەر هەردوو کۆنەپەرستی ئیسلامی و سەڵتەنەتیدا سینگیان کردە قەڵغان و شان بەشانی کرێکاران و زەحمەتکێشان لەدژی کۆنەپەرستی حاکم و بۆ دەستەبەر کردنی ئازادی گیانیان بەخت کرد.

***

دواستون

سنورە کانی گەندەڵی

کاروانی ناردنی یارمەتی جەماوەری بۆ ناوچە بومەلەرزە لێدراوەکانی ئوستانی کرماشان، بە شەو و بە ڕۆژ بەریەوەیە. خەڵك لە هەر شتێك کە هەیانە، مایە دادەنێن. بۆ نمونە کەسێك لە پیرانشار، لەسەر کەلوپەلێك کە پێشکەشی کردوە نووسیویەتی:» ئەم دیاریەم بە کۆڵبەری بە دەست هێناوە، ئازاری ئێوە ئازاری منیشە.» گومانی تێدا نییە کە یارمەتی گەیاندنی کاریگەر، تەنیا لە ڕێگای ڕێکخستن و بەرنامەڕێژی ڕێك و پێك و هاوئاهەنگەوە مەیسەر دەبێت. بەڵام بابەتەکە، لە یارمەتی گەیاندن دەرچۆە و بۆتە بابەتێك کە هیمای بەرەرووبونەوەی جەماوەر و دەسەڵاتە. جەماوەری خەڵك متمانەیان بەم ڕژیمە و دامودەزگاکانی نییە. ئەم بێ متمانەییە ڕیشەدارە و هۆکارەکانیشی دیارن. لە هەمان ساتەکانی سەرەتای ڕوودانی بومەلەرزەکەوە، کەمتەرخەمی، پشتگوێدان، کەم کاری، بێتوانایی، غافڵگیر بوون، یان هەر ناوێکی دیکەی لێ بنێین، لە لایەن ڕژیمەوە، بۆ خەڵکی کوردستان ئاشکرا بوو. بە تەجروبە دەرکەوتبوو وە لەم بابەتەشدا بە تێپەڕ بوونی کات روون بۆوە کە دەوڵەت ئەو ئەرکانەی کە لەم کاتانەدا دەکەوێتە ئەستۆی، بە باشی بەڕێوەنابات. بەڵام خەڵکی کوردستان بومەلەرزە لێدراوانیان لە چاوەڕوانی یارمەتیە دەوڵەتی دا ڕانەگرت. بە شێوەی ڕێکخراو بوو بێت و یان بەبێ ڕێکخستن، هێزی جەماوەر کەوتە کار. لەم جەریانەدا خەڵك هەم دەبوو بە خێرایی بچیت بە یارمەتی بومەلەرزە لێدراوانەوە هەم کارشکێنیەکانی دەوڵەت و بە تایبەت سپای پاسداران پوچەڵ بکاتەوە.

بەڵام لە راستیدا هێندێك کەلوپەل و ئیمکاناتی پێویست کە دەبوو بەخێرایی بکەونەکار، بە شێوەیەکی سروشتی لە بەردەست خەڵکدا نین. خەڵك هێلی کوپتێری نییە، تا شوێنە زیان لێکەوتوەکان بە تایبەت ئاواییە دوورەکان شناسایی بکەن ، ئامبولانیسان نییە تا برینداەرکان بە شێوەیەکی تەندروست بەگەیەننە نەخۆشخانەکان. خەڵك نەخۆشخانەیان لە بەردەستدا نییە تا بریندارەکان عیلاج کەن ، خەڵك ماشێنی سەنگینیان لەبەر دەستدا نییە تا داروپەردوی ماڵە روخاوەکان لابدەن. تۆڕی ڕاکێشانی ئاو و ئاوەرۆ بە یارمەتی جەماوەری ناکرێ سەرلەنوێ وەکار بخرێتەوە. دابین کرانی کارەبای ناوچەکە، لە توانایی حەرەکەتە جەماوەریەکەدا نییە. خەڵك سەگی تەربیەت کراویان بۆ دۆزینەوەی بریندااران و گیانبەخت کردوان لە بەینی وێرانەکاندا نییە. ئەم جۆرە ئیمکاناتە کە ئەگەر بە شێوەی ڕێکخراو و بەرین، لە لایەن رژیمەوە، کە هەمویانی بە لێشاو لە بەردەست دایە، بەکەوتنایە کار، دەیانتوانی بەر بە بەرز بونەوەی ئاستی خەسارەتی ئینسانی بگرن. ڕەنگە تەنیا باس کردن چەند نمونەیەك بۆ نیشاندانی ڕادەی گەندەڵی لە دامودەزگا دەوڵەتیەکانی کۆماری ئیسلامیدا، کە لە وەها بارودۆخێکدا ئاشکرا تر خۆ دەنوێنێ، بەس بێت:

« ڕێکخراوی مودیریەتی قەیران» ی سەربە وەزارەتی نێوخۆ، بە شێوەیەکی ڕەسمی ئەرکی ڕیکخستنی فریاکەوتنی لە ئەستۆیە. سەرۆکی ئەم ڕێکخراوەیە کەسێکە بە ناوی « ئیسماعیل نەجاڕ»، ئەو کەسە کە زمان لوسی و چاپلوسیەکەی بە ناوبانگە، لە دەورەی ئەحمەدی نژاد دا ئوستانداری کرمان بوو. لە کاتی بومەلەرزەکەی کرماندا لەبەردەم هەواڵنێران و روو لە دوور بینە تەویزیۆنیەکاندا وتبوی:» ماڵێك کە سێ دیواری رووخابوو، دیواری چوارەمی کە وێنەی ئەحمەدی نیژادی پێدا هەڵواسرابوو، بە سالمی مابۆوە. ئەمە لوتفی خوداوەند بە هۆی خزمەتەکانی سەرۆك کۆمار بە ئاواییەکانی ئەم وڵاتە.» وەها کەسێك کە ئێستا پلەی بەرز بۆتەوە و جێگای متمانەی دەوڵەتی روحانیشە، قەرارە کاروباری ڕزگار کردنی بومەلەرزە لێدراوان ڕێکبخات بکات!

تەلەویزیۆنی دەوڵەتی ئێران بە هەڵە چەند بەشێك لە فیلمێکی بڵاو کردەوە، کە تێیدا دوو کەس لە بەرپرسانی حکومەتی گۆیا خەریکی دانی خوێنن بە بریندارانی بومەلەرزەکە. لە هەمان ئەو کورتە فیلمەدا دەبیندرێت کە ئەسڵەن دەرزیان بە دەستدا نەچووە و خوێنیشیان لێ وەرنگیراوە. ئەم شانۆکاریە فریوکارانەیە لە ڕێك کەوتن لەگەڵ پزیشکیاری وەرگری بەریەوە چۆە.

هەواڵنێری دەوڵەتی تەسنیم وێنەی کاروانێك لەو ماشێنە باریانەی بڵاو کردۆتەوە کە گۆیا یارمەتیە دەوڵەتیەکان دەگەیەننە دەست بومەلەرزە لێدراوان. کاربەرانی تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان، ئاشکرایان کردوە کە ئەم وێنەیە هی ئەو کامیۆنانەیە کە ساڵێك لەوە پێش لە چاوەڕوانی دا وێستاون بۆ تێپەربوون لە سنوری بازرگان و ئەمساڵ بە بەرنامەی فتوشاپ بە شێوەی کامیۆنەکانی یارمەتی گەیاندن لە وێنەکەدا ڕەنگ کراون.

لە نمونەیەکی تردا، هەواڵنێری دەوڵەتی مێهر ڕۆژی ٧ ی خەزەڵوەر باس لە جێگیر بوونی ٨٠٠ دەزگا ئامبولانس لە مەسیری حەرەکەتی عەزادارانی ئەربەعین بۆ کەربەلا، کە لە ئوستانی کرماشانەوە تێدەپەڕین، دەکات، دوو حەفتە دواتر هەولانێری تەسنیم لە زمان ئوستانداری کراماشانەوە باسی لە کەم بوونی ئامبولانس بۆ گواستنەوەی بریندارەکان بۆ نەخوشخانەکان کردوە.

ئەگەر ئەزمونی بومەلەرزەکانی تر لە شوێنە جوراو جۆرەکانی ئێرانیش کە کارنامەی کۆماری ئیسلامی لەواندا، پڕە لە گەندەڵی و بێ کیفایەتی، لەبەرچاو نەگرین، ئەم چەند نمەنەیە وەك مشتێك لە خەروار نیشانی ئەدات کە خەڵك حەقیانە هاوچارەنووسەکانیان لە جەرگەی وەها کارەساتێك دا لە چاوەڕوانی فریاکەوتنی ڕژیمدا رانەگرن.